PAUL VERLAINE
YAŞAMI SANATI VE ŞİİRLERİ

PAUL VERLAINE

YAŞAMI SANATI VE ŞİİRLERİ

Türkçesi: Erdoğan Alkan

alaz yayıncılık

PAUL VERLAINE
Yaşamı, Sanatı, Şiirleri

•

ERDOĞAN ALKAN

Bu çevirinin yayın hakları
ALAZ YAYINCILIK'a aittir.

Kapak Düzeni: SUNGU ÇAPAN

Alaz Yayıncılık, Binbirdirek Klodfarer Cad.
Aksoy İş Hanı 31/9 — İSTANBUL

Bu kitabın birinci baskısı 1961 yılında Samsun Yüceer basımevinde yapıldı.

Bu kitap, 1984 Ağustos ayında İstanbul'da
Başaran Matbaası'nda dizilip basılmıştır.
Telefon: 526 43 09

ERDOĞAN ALKAN

PAUL VERLAIN

Yaşamı, Sanatı, Şiirleri

alaz yayıncılık

ÖNSÖZ

Ondokuzuncu yüzyıl ozanlarından Paul VERLAINE, şiirleriyle olduğu kadar şiir üstüne yazdıklarıyla da Fransız yazınında önemli bir yer tutar. Poètes Maudits (Lanetlenmiş Şairler) yazı dizisiyle çağının karanlıkta kalmış iyi ozanlarını gün ışığına çıkardı. Baudelaire'i inceledi ve Belçika, Hollanda ve İngiltere'de Baudelaire üstüne söylevler verdi.

Uzun yıllar Romantizm'in etkisi altında kalan Verlaine, daha sonra, Romantizm'e tepki olarak ortaya çıkan Parnassecı'lar arasına katıldı, giderek Sembolizmin öncülerinden oldu.

Aynı şiirde değişik ölçüler kullanarak ölçüde tekdüzeliği bozdu. Durakları kaldırdı. Fransız şiirinde gelenek halini almış, sekiz, on, oniki gibi çift sayılı (pair) ölçülerin yanı sıra, üç, beş, yedi, dokuz, onbir ve onüç gibi tek sayılı (impair) ölçülerle de şiir yazdı. Çok kısa ve uzun dizelere yer verdi. Böylece özgün dize'nin kuruluşuna ortam hazırladı.

Sanat sanat içindir görüşünü savunan Verlaine ezgiye büyük öncelik verir, ünlü Sanat (Art) şiirinde, «Müzik, herşeyden önce müzik» der. Şiire büyük yenilikler getirmemesine rağmen, Ronsard gibi o da fransız şiirinin kilometre taşlarındandır.

Verlaine'in yaşamını ve sanatını, ozan üstüne hayli incelemeler ve araştırmalar yapan Jean Richer'nin kaleminden tanıttım. Kitaba aldığım şiirleri Fransa'da yayınlanmış seçki'lerden (choix). Bu şiirler, Verlaine'in tüm yapıtı hakkında genel bir düşün verebilir.

Çevirilerde ozanın şiir biçimlerine ve sanat anlayışına titizlikle bağlı kaldım.

Saygılarımla.

Erdoğan ALKAN

Fransızca öğretmenim Meliha Atasagun'un değerli anısına.

VERLAINE

Bir şarkı
söyliyemiyeceğim şarkı
uyumuş kalmış dudaklarımda.

Bir şarkı
söyliyemiyeceğim şarkı.

Hanımeli çiçeğinin üstünde
bir kurttu parıldayan
ve mızrak gibi atıyordu ay
ışıklarını suya.

Düşünü gördüm o zaman
şarkının
söyliyemiyeceğim şarkının.

Şarkı dudaklar dolusu
uzak oluklar dolusu
şarkı saatler dolusu
karanlıklarda yitik
civan yıldızlar şarkısı
sürekli bir gün üstünde.

Federico Garcia LORCA

YAŞAMI

Paul Marie-Verlaine, 30 mart 1844'de, Metz kentinin Haute-Pierre Sokağmda, saat 21.00'e doğru doğdu. Babası **Nicolas Verlaine** bir noterin oğlu ve ikinci istihkam alayında Napoléon'un sùbaylarından. Annesi **Elisa Dehée** evlendiğinde kocasından ondört yaş küçük.

Dedesi **Henry Joseph** Verlaine dengesiz bir noter. Ömrü meyhanelerle kiliseler arasında mekik dokumakla geçmiş. Bir sanatçılar birliğine üye olması ise sanatsever biri olduğunu gösteriyor. Paul Verlaine'in ayyaşlığı ve korkunç öfkeleri belki de dedesinden armağan.

Anne soyu **Dehée'ler** zeytinyağı üretimi yapan fabrikatör bir aileden gelme. Kuzeni **Pierre François Dehée**'nin de bazı garip huyları var. Bir polis raporunda onunla ilgili şunlar yazılı : Aylaktır. Fampoux kasabasında siyasayla uğraşamaz, yönetimde görev alamaz.

Şairin mutlu ve özen görmüş bir çocukluğu var. Çocukluk yılları, kendisinden sekiz yaş küçük annesiyle aynı adı taşıyan kuzini **Elisa Moncomble** ile geçmiş.

Verlaine'ler, subay aylığının dışında anne Ver-

laine'in, yani Bayan Elisa'nın zengin çeyiz gelirleriyle rahat bir yaşam sürüyorlar.

SU BARDAĞINDAKİ AKREP

1845-48 yılları arasında, aile önce Monpellier' de, sonra Nimes'de oturur. Bu süre ile ilgili anılarını Verlaine **Confessions** (İtiraflar) adlı yapıtında anlatır. Montpellier'deki çilekeşlerin kutsal törenleri belleğinde derin izler bırakır. Orada karşılaştığı böcekler ve hayvanlarla gelecekteki mutsuzlukları arasında ilişkiler kurar : su bardağındaki akrep, salyangozlar, tahta kuruları gibi...

1849 yılında Verlaine'ler yeniden Metz'e döner. Küçük Paul Elisa'ya kavuşur.

İLK AŞKI

Yazılarında, çocukken, Metz Alanında gördüğü **Mathilde** adlı bir kıza karşı duyduğu çocuksu seviyi anlatır zaman zaman : **«Sarışındı, kızgındı yaban denecek kadar. Kıvırcık kısa saçları, koyu kestane rengi gözlerine ve yüzüne canlılık veriyordu. Tenindeki kızıl çiller ateşli bir bedende tutuşan kıvılcımlar gibi gelirdi bana. Etli ve canlıydı dudakları. Geyikler kadar ürkek, oynak bir yürüyüşü vardı..»**

Yaşantısı boyunca dış görünüşlerin etkisi altında kaldı. İlerde evleneceği kadın da Metz Alanında tanıdığı bu küçük kızla aynı adı taşıyacak.

1851'de Verlaine'ler, Metz'den Paris dolaylarındaki Batignolles'a göç ettiler. Evleninceye dek

ozan, Paris'in dış semtlerinden olan bu sevimli yerde kalacaktır.

MUTLU ÇOCUK

Bir çocukluk anısı annesinin hep koruyucu meleği olduğunu gösterir. Paris kuşatılmış. Verlaine ve annesi Boulevard des Italiens'de geziniyorlar. Uzaktan yabancı askerler görünür. Tehlikeyi anlayınca ordaki bir mağazaya zor atarlar kendilerini, kepenkler indirilir... **Lepelletier**'nin anlattıklarından annesi hakkında şunları öğreniyoruz : Kıvançlı bir kadın. Açık yürekli. Tek çocuğu olduğu için oğluna çok aşırı bir ilgi ve derin bir sevgi gösteriyor. Ozanda sonradan ortaya çıkan eşcinselliğin kaynağı bu aşırı ilgi oldu. **Freud**'a göre **«Tüm eşcinsellerin çocukluk çağlarına uzanan unutulmuş bazı süreçler var. Anneye derin bağlılık, annenin çocuğuna gösterdiği aşırı ilgi ve derin sevgi, babanın çocuk yaşantısından silinmesiyle gelecekteki eşcinsel insanı yaratır..»** Verlaine'in yaşamındaki aşırı ilgi üstelik iki kattı. Hem annesinden, hem kuzini Elisa'dan aşırı bir ilgi ve sevgi görüyordu. Özenle yetiştirilen çocuğun sonradan yatılı bir okula verilmesi de, bu eşcinselliğe ayrıca öfkeli bir yapı ekledi.

OKULDAN KAÇIŞ

1851'den 1853'e dek gündüzlü okudu, okuma yazmayı, sayı saymayı öğrendi. 1853'de yatılı bir okula, **Landry Enstitüsüne** verildi. Öğrenciler, şim-

diki adı **Condorcet Lisesi** olan **Bonauparte Lisesinde** öğrenim görüyorlardı. **Bir** gün küçük Paul'e ceza olarak ağır bir dicté görevi verildi. **Télémaque'** ın **Cehenneme İniş** adlı parçasını ve **Benedisit** yemek duasını bütünüyle yazmak zorundaydı. Gerçekten, bir çocuk için ağır bir cezaydı. Yeni okullu korkudan kaçtı ve soluk soluğa Saint-Louis Sokağındaki evlerine geldi. Bu olayın önemini şöyle anlatır **Ernest Delahaye** : «Alınyazımızı egemenliği altına alan Tanrısal güç, taparcasına sevdiği oğlunun fırtınalı yaşamı yüzünden ilerde nice acılar çekecek olan anneye son bir seçim şansı daha tanımıştı. Çok geç olmamıştı henüz. Seviyordu evini Paul. Günde bir kaç saatın dışında, hemen hemen bütün zamanını bu aydınlık ve iyi döşenmiş konakta geçiriyordu. Sevimli, düzenli ve mutlu bir insan olma çabasındaydı. Yaşamı boyunca düzenli bir insan olmak için çırpınmadı mı? Annesinin, babasının kollarına atıldı, ağladı, yalvardı. Yumuşadılar, çocuğun bir kaç gün daha evde kalmasına göz yumdular. Ama anlayamadılar onu. Uslu uslu okuluna dönmesini istediler. Böylece, onlara son olanağı tanıyan Tanrısal güç o çetin ve bükülmez yasalarını yürürlüğe koydu. Diğer ruhların huzur bulması için eriyip buharlaşması gereken bir ruhu hüzünlü varlıklar yığını içine aldı.» (1)

Bu küçük kolejde bir yıl okudu Paul ve bu bir yılı genellikle olaysız geçti.

TANRIYI İÇİNDE DUYDU

İlk kudas törenini şöyle anlatır bize : «**Öylesine güzeldi ki! Büyük bir coşku duydum yüreğimde.**

İçimde gerçek bir varlık vardı. Tanrı tahtına oturmuştu, oradaydı, etimizde, kanımızdaydı.»

Fransız dilinin büyük bir ozanının, gizemli bir ozanının yaptığı bu açıklama önemli. Daha küçük yaşta Tanrıyı içinde duymuştu.

Liseye girdi. Verlaine'in okul notlarını yayınlayan **V. P. Underwod**'un yazdıklarından öğrendiğimize göre, tembel bir öğrenci değildi ama kayıtsızdı. Okul başarılarını umursamıyordu. Yasak yemişlere veriyordu kendini. **Baudelaire**'in **Kötülük Çiçekleri**'ni (Fleurs du Mal) okuyor, **Banville**'in, **Debordes-Valmores**'un yapıtlarıyla ilgileniyordu. 1958' den sonra ozan olmaya karar verdi, dördüncü sınıf öğrencisiydi, yaşı ondördü biraz aşkındı. **Ölüm** adlı şiirini **Victor Hugo**'ya gönderdi. Gariptir, ozanın lik şiiri de son şiiri gibi aynı adı taşıyor, aynı temayı işliyordu: Ölüm. Oysa genç imgelerin çok az eğildiği bir konudur bu... İlk yazdıklarında **Baudelaire**' in, **Leconte de Lisle**'in, **Coppé**'nin, **Banville**'in, **Hérédia**'nın etkileri görülür. **Zühal Şiirleri**'nin (Poemes Saturniens) önemli bir bölümünün lise çağlarında yazıldığı sanılır. «Ortak Çocuk Yuvaları» dediği bu yerlerde onu çeken başka şeyler de buldu. Gelecekte **Lucien Viotti**'ye karşı duyacağı tutku buralardan kaynaklandı.

İLK KADEH

Öğretmenleri için giz dolu bir kutuydu. 1862 Ağustosunda bitirme sınavlarını verdi. Bu başarısından sonra Bayan Dujardin'in (Kuzini Elisa) evine dinlenmeye gitti. Elisa, **Leclure**'de kalıyordu.

Verlaine'in gençlik yılları çoğunlukla bu kuzey ülkesinde geçmişti, tatillerde hep buraya gelirdi.

Leclure'de bir süre kaldıktan sonra **Fampoux**'ya geçti, Dehée'lere konuk oldu. Lise arkadaşı **Lepelletier**'ye o zamanlar yazdığı mektuplardan ve **Confessions**'daki satırlardan anladığımıza göre, ozan, yaşantısında büyük yer tutacak bazı alışkanlıkları bu sıralarda kazandı: **İlk kez içtim, onyedi, onsekiz yaşlarındaydım. Kadını ilk kez tanıdım. Tanıdım diyorsam senli benli değildim, ne şakalaşabiliyor, ne ambarlarda yerlere yuvarlanıyordum onlarla. Beni bol bol işetmekten başka bir işe yaramayan içkiyi içiyordum boyuna..»** Öte yandan, **Hugo**'nun **Yoksullar**'ını da okuyordu.

İLK ŞİİRİ YAYINLANIYOR

Sanatın dışında hiçbir şey ilgilendirmiyordu **Verlaine**'i. Ailesi yüksek öğrenim yapmasını istiyordu. Önce Hukuk Fakültesine girmeye karar verdi. Sonra düşüncesini değiştirip Maliye Bakanlığı giriş sınavlarına hazırlandı. İçkiye iyice alışmıştı. Oğlunun geleceğinden endişelenen babası, belli bir iş tutması için onu «Kartal ve Güneş» adlı bir sigorta şirketine yerleştirdi. Daha sonra da Verlaine **Belediye Evlendirme Bürosunda** görev aldı. İşi rahattı. Yazmaya bol bol zaman buluyordu. Öğlen yemeklerini **Gaz**'da yiyor, yemek sırasında dostları **Lepelletier, Léon Vallade** ve **Albert Mérat** ile sohbet ediyordu. Öğleden sonra saat üç olur olmaz meyhaneye giriyor, iki saat kadar **absinth** içiyordu. İlk sanatçı arkadaşları **Albert Glatigny** ve **Catulles Mendès. Glatigny**'nin **Altın Oklar ve Çılgın**

Asmalar adlı yapıtlarını, **Mendès**'in **Philoméla**'sını seviyordu. **Glatigny ile** Suède Kahvesinde tanışmıştı. İkisi de içkiliydi o gün. **Mendès**'le ilk kez, **Parnasse Contemporain**'in (2) kurucu annesi bilinen **Marquise de Ricard**'ın evinde karşılaşmıştı. **Louis-Xavier de Ricard** önceleri **Revue de progrès** (Gelişim Dergisi) adlı bir dergi çıkarıyordu. Dergi düşün yazılarının yam sıra sanata ve yazına da yer veriyordu. Verlaine **Bay Prudhomme** adlı bir şiir yayınlamıştı bu dergide. **«Bay Prudhomme»** ozanın yayınlanan ilk şiiriydi ayrıca (1863). Ertesi yıl Louis-Xavier İmparatorluğa ve dine saldırıdan üç yıl cezaya çarptırıldı. Bu olay **Revue de progrès** dergisinin de sonu oldu. Ricard, cezaevinden çıkınca **Mendès** ile **L'Art** (Sanat) Dergisini yayınlamaya başladı. Dergi, romantizme tepki gösteren ozanları bir araya getirdi.

Kasım ve Aralık 1965'de Verlaine **Parnasse Contemporaine**'de **Barbey d'Aurevilly** (3) ve **Baudelaire** üstüne iki eleştiri ve **Ormanlardan Korkuyorum** ve **Geçmiş Ola** adlı iki şiirini yayınladı. Bu şiirlerin yayınlandığı günlerde babası beyin kanamasından öldü. Bu ölüm büsbütün düzensiz bir yaşantıya sürükledi **Verlaine**'i. Babasının ölümünü ve duyduğu acıyı şöyle anlatır: **«Ocak ayının ilk gününde zavallı babamın ölümü yüreğimdeki acılara bir yenisini daha ekledi. Hiç unutamam o tören gününü. Tabutunu taşıdığımız o uzun boyunca yaptığım iş, görevlerin en uğursuzu, en acısı olarak belleğimde yer etti.»**

Verlaine'in bir düşü : Akrep

Gizemcilikle (occultisme) uğraşan düşünürler

çok iyi bilir bunu. Akrep, bir varlığın fiziksel gelişimini engelleyen güçlerin toplamını simgeler. Ozanın 1868 yılında yayınladığı **Canavar** (Le Monstre) şiirini gördüğü düşle birlikte yorumlamak gerekir. Gördüğü düş, akrep, sayısız tutsaklıklarının, yalnızlıklarının bir önsezisi. Şiirinde canavarın pençelerinden birinin adı «ayyaşlık». Görülüyor ki ozan, içki yüzünden ilerde başına gelecek kötülüklerin önceden ayrımındaydı.

Demek Bir Yaz Günü Olacak..

Çapkın Törenler'in (Fêtes Galantes) kapağını kapayanların yüreği **İçli Görüşme** şiirinden yayılan derin bir hüzünle burkulur:

> Issız ve buz tutmuş eski alanda
> İki gölge geçiverdi bir anda
>
> — Hatırında mı o büyülü anlar?
> — Şimdi hatırlasam da neye yarar?

İki görüntü aralarında geçmişten söz ederler, geçmişi anımsarlar. Garip bir engel öteki dünyada bile birbirlerinden ayırır onları. **Lamartine, Gautier, Nerval** ve tüm romantikler gibi **Verlaine**'in duygu evreninde de ölen genç bir sevgilinin anıları var. Ancak, romantiklerin tersine, **Verlaine,** öteki dünyada bile sevgilisine kavuşacağını ummuyor.

Jacques-Henry Bornesque Zühal Şiirleri üstüne yeni bir inceleme yaptı ve ozanın ruh dünyasını inceledi. Bu inceleme sanatçının yapıtlarının daha iyi anlaşılmasını sağlıyor. **Bornesque, Elisa'**

nın ölümüyle Verlaine'in karamsarlığı arasında ilişkiler bulur. Elisa, fiziksel çirkinliğine aldırmaksızın **Verlaine**'i seven tek kadındı. **Melankoli**'deki şiirlerin tümü, **Zühal Şiirleri**'nin **«Hüzünlü Görünüşler»** bölümü Elisa'ya karşı duyulan derin sevgiyi dile getirir. Zühal şiirlerinin yayın bedelini de zaten Elisa ödemişti. Kendisinden sekiz yaş küçük **«abla»**ya duyduğu bu gizli sevi Verlaine'in yüreğinde tertemiz, çocuksu bir yer tuttu her zaman. (4)

Herşeye rağmen **Elisa** ona yakın tek kadın olarak kaldı. Kitaplarındaki bazı bölümler, özellikle **Sevi**'nin (Amour) bazı şiirleriyle **Confessions**'daki bazı tümceler bir araya getirildiğinde, **Elisa**'nın **Verlaine** için her zaman iyi bir anne, avutucu bir abla kaldığı görülür. **İçli Görüşme**'de umutsuzdur. Böylesine temiz, ama - Elisa Bay Dujardin ile evli olduğu için - temiz olduğu kadar da suçlu bir seviyi ölüm bile gizlemek zorundadır.

YAS ÇANLARI

1867 yılıydı. Telaşlı bir telgraf aldı Verlaine'in annesi. İki çocuk annesi **Elisa**, yaman bir hastalığın pençesinde, yatağa düşmüştü. Hemen yola çıktı kadıncağız. İki gün sonra da **Verlaine** yetişti. Yas çanlarını duymak için gelmişti sanki. Ölmüştü **Elisa**. En sevilen varlığı yitirmenin vurduğu darbe korkunç oldu. Üç gün sürekli içti ozan, ölüm acısını uyutmak için. Leclure'lülerin kendisini ayıplamalarına aldırmadı bile. Babasının ölümünden sonra ozanın şaşkın adımlarına Elisa yön veriyordu. Onu da yitirmişti artık. Bundan böyle kendini daha çok içkiye verecek, avuntuyu **«dost» Lu-**

cien Viotti'nin kollarında arayacak: «Yirmi yaşın verdiği ince varlığı, sevimli başı, giysilerin altındaki ergen bedeninin narin çizgileriyle, göz yaşlarının arasından beliriverdi usulca...» 1866'dan 1870 e dek geçen yılların» alışkanlık halini almış başıboş davranışlarla» dolu olduğunu yazar Confessions da.

İLK KİTAP : «ZÜHAL ŞİİRLERİ»

Sonradan Sanat (Art) adını alacak Parnasse Contemporaine'de sekiz şiir yayınladı 1866 Alıştığım Düş ve Can Sıkıntısı adlı iki ünlü sonesi de bunlar arasındaydı. Dergide, Verlaine'den başka, Leconte de Lisle, Louis Menard, François Coppée, Mallarmé ve Héria gibi Parnasse Okulunun diğer ozanları da yapıtlarını yayınlıyordu.

17 kasımda, Journal de la Libririe, Zühal Şiirleri'nin yayınlanacağını muştuladı. Ama ozanın baskı parası yoktu. Yardımına Elisa koştu. Gerekli parayı vermiş ve ölmeden önce de kitabın yayınlandığını görmek mutluluğunu tatmıştı. Büyük bir ilgi görmedi kitap. Bazı şaşırtıcı eleştiriler bir yana Banville ve Mallarmé'nin övgülerinde kaldı tüm yazılanlar.

Verlaine'in şiir yayınladığı dergi yalnız Parnasse Contemporaine değil. Ozan, Eugène Vermersh'in yönettiği Hanneton adlı bir yergi dergisinde çalışıyor, daha sonra Jadis et Naguère (Bir zamanlar) adlı bir kitapta yer alacak olan bazı şiirlerini Hanneton'da da yayınlıyordu.

1867 yılında, besteci Charles de Sivriy Verlaine'i Mauté de Fleurville'lerle tanıştırdı. İlerde ev-

leneceği **Mathilde Mauté** ile işte böyle karşılaştı ozan. Düzyazılarında şöyle betimler onu: **«Küçüktü, inceydi. Minik başını süsleyen kestane rengi saçları vardı. Yüzü tatlı mı tatlı, solgun ve yuvarlaktı. Hafifçe yukarı kalkıktı burnu. Gülümseyen dudakları pembe olmaktan çok belki pembemsi, belki de pembe kırmızıdan çok. Teninin donuk rengi güzel bir maviye uzanıyordu gözlerinin altında. Ve şakaklarına doğru, açmak için çırpman mor bir çiçeğe dönüşüyordu. Tanrısaldı. Çocuksuydu..»**

Ansızın beliren bu sevgiye sığındı. Evliliğin kendisine düzenli bir yaşam getireceğini sanıyordu. Elisa'nın ölümünden sonra büsbütün içkiye vermişti kendini. Aşırı duygusaldı. Şiirlerindeki akıcılık da bu duygusallıktan kaynakanıyordu. Şiirindeki ezginin gerekli koşuluydu duygu. Onun kurallar içine girmek için gösterdiği sayısız çabalardan biri de evliliktir. Evlenmek, düzenli bir yaşama kavuşmak, aile yuvasının sıcaklığını tatmak istiyordu.

1867 aralığında, Bruxelles'de, **Baudelaire**'in yayıncısı **Poulet-Malassis**'in çabalarıyla **Dostlar** (Amis) yayınlandı. Ertesi yılın mayıs ayında da toplattırıldı kitap. Çünki Dostlar'ın içinde **«dişi yerine konanlar»** vardı.

TATLI ŞARKI

Kuzeyde, Arras meyhanelerindeki zilzurna sarhoş günlerinden birinde, besteci Sirey'e bir mektup yazıp kızkardeşiyle evlenmek istediğini bildirdi. O sıralarda **Verlaine**'i, sevmediği kuzinlerinden biriyle zorla evlendirmek istiyorlardı. Bu kadar ça-

buk karar vermesinde böyle bir olayın da payı olduğu söylenir... Birkaç ay sonra, haziran 1869'da **Mathilde** ile nişanlandılar. **Tatlı Şarkı** (La Bonne Chanson) kitabındaki şiirler nişanlıya armağandır. (5)

Kitaptaki bir dizede

«Hayatta dik ve dingin yürümek istiyorum» diyor. Düzenli bir yaşam kurmak için evlendiği açıkça görülüyor.

Evlenmeleri gecikti, zira o sıralar hastalanmıştı **Mathilde**. Bir süre sonra da Mathilde'nin annesi hastalandı. Tam evlenmenin gerçekleşeceği sırada savaş başladı. Bunlar yetmiyormuş gibi çok sevdiği bir dostunu da yitirdi ve sıkıntılarına bir de ölüm acısı eklendi. Ne var ki, hükümetin yayınladığı bir bildiri evliliği çabuklaştırdı. Bildiride yirmi beş ile otuz beş yaş arasındaki tüm bekarlar silah altına çağrılıyordu. Ağustos 1870'de Notre-Dame de Clingnancourt Kilisesinde nikahları kıyıldı. Mathilde'in tanığı **Victor Hugo**'nun kaynı **Paul Foucher**, ozanın tanığı da **Léon Valade**'dı. Yeni evliler Cardinal Lemoine Sokağındaki güzel bir eve taşındılar. Verlaine yazılarında şöyle anlatır bu evi: **«Çok tatlı bir yerdi. Saint Nehrinin yeşil gözleri altından gemiler gelip geçiyordu.»**

DÜZENLİ YAŞAM

Artık içmiyordu **Verlaine**. Annesi ve dostları ozandaki bu büyük değişikliğe şaştılar. İşine zamanında gidiyor, akşam erken saatlerde evine dö-

nüyordu. Annesi ve karısıyla komşu gezintileri bile yapıyordu.

Evliliğinden bir yıl önce yayınlanan **Çapkın Törenler**'de (Fetes Galantes, 1869) Verlaine'in yenilik çabasmda olduğu görülür. Ama esini kişiseldi ve ruhunun gizli çılgınlığını aldatıyordu. Onsekizinci yüzyıl ressamlarından, özellikle **Vatteau** ve **Lancret**'nin deneyiminden kalksaydı, çizdiği görüntüler o zaman, kendine özgü bir ışık banyosunun içinde arınırdı. Bu kitaptaki **İçli Görüşme** acının utkusudur.

Evliliğinin ilk yıllarında alınyazısını değiştirmek için çok çabaladı. Perde arasından gözetlediği bir mutluluğun şarkısı vardı dilinde. Oysa alınyazısı ve toplum koşulları rahat bırakmıyordu onu, eski yaşantısına yeniden sürüklemeye çalışıyordu.

Çapkın Törenler'i **Victor Hugo**'nun «mermideki çekirdek» dediği **Tatlı Şarkı** (la Bonne Chanson) izledi.

ASKERLİK VE FİRAR

Almanlar Paris'i bombalıyordu. Verlaine'in kayın babası Bay Mauté, daha güvenilir olduğu için Saint-Germain de Cluny Alanındaki bir eve taşındı, 1870-71 lerin kara kışlarında sık sık bu evde toplandılar. Güz başlarında **Verlaine** garnizona başvurdu, askere yazılmak istedi. Memurlar ve evliler askere alınmıyordu oysa. Mathilde Mauté anılarında kocasının öyle pek yurtsever olmadığını yazar. Demek ki evlilikten yılmıştı, askerlik onun için tek kurtuluş yoluydu. Askere gitti. Tabyalarda sürttü. Askerden kaçtı, eve geldi. Yeniden sarhoş

yaşamına başladı. Karısını hırpaladı, oysa zavallı kadın gebeydi, doğum yapmak üzereydi. **Confessions**'da o günlerden söz ederken şöyle deyimler kullanır: **«İlk tokat», «kazanılmış hız»**

Belediye basın bürosunda görev aldı. Gazeteleri inceliyordu orda.

22 mayıs. Batignoles'a düşen top mermilerinin gürültüsü duyuluyordu. **Verlaine**, dört aylık gebe karısını bırakıp Leclure'e gitti. Ozan yazılarında salt karısını korumak için cepheden kaçtığını, evde kaldığını söyler. **Mathilde** ise **Anıları**'nda Verlaine'in şiddetli bir korkuya kapıldığını yazar.

Savaş sürüyordu. Mathilde Paris'teydi. Dostları, Lepelletier ve Tribune du Peuple'ün başyazarı ozanın evine sığındılar. Mathilde'in tek amacı kocasına kavuşmaktı. Birkaç kez denedi bunu. Üçüncü girişiminde başardı, top mermilerinden geçip kocasına kavuştu.

Haziranda **Fampoux**'deki yakınlarının yanında kaldılar.

Ağustos sonunda yeniden Paris'e döndüler.

«Arzunun başı üstünde beyaz ayakların»

Ağustos 1870. **Georges Izambard**'a gönderdiği bir mektupta A. Rimbaud, şöyle söz ediyordu **Verlaine**'den: **«Paul Verlaine'in Çapkın Törenler adlı kitabını okuyorum. Çok garip. Çok garip. Tapacağı geliyor insanın.»** Aynı **Rimbaud**, 1871 mayısında da yine **Verlaine** hakkında **Paul Demeny**'e şunları yazıyordu: **«Parnassien'ler denen yeni okulun iki ozanı var: Albert Merat ve Paul Verlaine, gerçek bir ozan.»** Eylül 1871'de ise **Verlaine**'e bir mektup yolladı. Amacını, coşkusunu, sıkıntılarını, acıları-

nı, her şeyini anlatıyordu ona. Şiirlerinden örnekler eklemişti. Bir süre sonra gönderdiği ikinci bir mektubunda da **Paris**'e gelmek istediğini yazıyordu. Şu yanıtı aldı **Verlaine**'den: **«Çok iyi silahlanmışsınız siz, sanat savaşımını kazanacaksınız... gel büyük ruh, seni çağırıyorum ve seni bekliyorum..»**

İki ozan arasındaki ilişki tutkulu bir seviye dönüştü. O sıralarda **Verlaine, Lucien Viotti**'nin ölümünden karısını sorumlu tutuyordu. İçin için bu ölümün öcünü almaya çalışıyordu. **Tatlı Şarkı** çağını özlüyordu. **Verlaine**'in evlendiğini duyunca **Lucien Viotti** kahrından asker yazılmış. Viotti'nin ölümünü şöyle anlatır anılarında Mathilde: **«Savaştaydı. Ayağından yaralanmış. Tutsak düşmüş. Diğer yaralılarla birlikte bir Alman hastanesine yatırmışlar. O sırada bir de çiçek hastalığına tutulmuş, ölmüş. Yazık! Ölümünü duyduğum zaman kaynanam şunları söyledi bana: «Lepelletier söyledi, sizi seviyormuş Lucien. Oğlumla evlendiğinizi duyunca dayanamamış, yürek acısını unutmak için gönüllü asker yazılmış.»** Son derece şaşırtmıştı beni kaynanamın bu sözleri. **Lucien Viotti** ile ilgilerimiz yıllar yılı dostluktan öteye gitmemişti ki hiç.»

Antoine Adam, Verlaine'in **Lucien Viotti** ve kuzeni **Dujardin** ile ilişkilerini inceleyip şöyle bir değer yargısına varıyor: **«Şunu iyi bilmeliyiz, bu dostlukların içyüzü hakkında kimse kesin bir şey söyliyemez, bu dostlukların temiz olmadığını kimse ileri süremez. Ya yanılıyorlarsa?»** Temiz olsun olmasın, aşırıydı bu dostluklar. Örneğin **Rimbaud**'yla ilişkileri tam bir tutku halini almıştı. Burada uzun boylu Rimbaud'nun yaşantısını inceleyecek değiliz. Ama...

TUTKU

1871 eylülünde evlerine konuk olarak gelen, garip, şaşkın, kuşkucu, gözleri sevi çiçeğinin rengini, tavrı ve davranışları cezaevi kaçkınlarını andıran bu çocuğa baktıkça karısı ve **Mauthé**'ler, kötü bir geleceği sezinler gibi ürküyor, telaşlanıyordu... Meyhane yaşamları yeniden başladı. **Rimbaud**'yu içkiye alıştıran elbette **Verlaine** oldu. Ama **Rimbaud**'nun yapısı da bu çılgınlıklara hazırdı. Kimselere benzemiyordu. Atakdı. Ama **Verlaine**'in isteklerinden de ürküyordu. Öte yandan ,**Verlaine**' in davranışları da giderek ölçüyü yitiriyordu. Aralarındaki ilişki ne derece idi? Ozanın son yazdıkları, **Mathilde**'in gazetelerde yayınlanan yazıları, Bruxelles duruşmasının tutanakları aralarındaki bu ilişkiyi yeteriyle aydınlatmaya yetiyor. Paris'te **Rimbaud**'un varlığı dayanılmaz bir hal almaya başladı. Onun **Mauthé**'lerin evinde yatıp kalkması pek çirkindi. **Banville** dayanamayıp **Rimbaud'ya** bir oda tuttu. Daha sonra **Rimbaud** bir süre **Charles Cros**'un yanında kaldı. Ardından, besteci **Cabanel**' in evine taşındı. Evden eve göç etmekten hoşlanıyordu **Rimbaud**. Bu taşınmalar onun, sürekli başkaldıran yaratılışının, kötü alışkanlıklarından hoşnutluğunun, değişiklik isteyen yaratılışının tanığıydı adeta. Yapışık kardeşler gibi **Verlaine** ve **Rimbaud** gecelerini de birlikte geçirmeye başladılar. **Verlaine**'in oğlu **Georges** işte bu koşullar altında doğdu ve çocuğunun doğumu **Verlaine**'e ayaklarına vurulmuş bir pranga gibi geldi.

AYRILIK

Aralık 1871. **Verlaine** bir miras sorununun çözümlenmesi için **Belçika**'ya gitti. «Sarışın dişi kedi» **Rimbaud** dessinateur **Forrain**'le kaldı. Belçika'dan döndü **Verlaine**. Ve karısıyla büyük kavgaları, tartışmaları başladı. Sarhoştu, gözleri kan çanağı gibiydi, karısını da, bebeği de hırpaladı. Bayan Mauthé kızını alıp Paris'ten uzaklaştı, **Verlaine** de annesinin evine sığındı. Ama orda da durmadı, yeniden **Rimbaud**'yu buldu. Karısı boşanma davası açtı. Kendisini bağışlaması için yalvarıp yakardı **Verlaine**. **Mathilde** bu dileği bir şartla kabul edebileceğini söyledi: **Rimbaud** Paris'i terketmeliydi. Bunun üzerine Rimbaud **Charleville**'e döndü. Oysa aslında **Verlaine** her ikisini de gücendirmek istemiyordu. Şunları yazdı **Rimbaud**'ya: **«Şakalarının tadını çok iyi bildiğin birine tuzak kurmak niyetim. Mektuplarını annemin adresine yolla, buluşmayı muştulayan mektuplarını bekliyorum. Sen gideli, seni eğlendirebilecek pek fazla şey olmadı, ama çok şeyler olacak ilerde, göreceksin... Sensiz edemiyorum. Gel başka kentlere kaçalım. Gelirken çamaşır, ayakkabı boyası, tarak falan da getir. Bana gelince, yapacağım belli: senin kulun kölenim zaten..»**

BULUŞMA

«Sarışın, dişi kedi» Paris'e döndü, Monsieur-Le Prince Sokağına yerleşti. Mayıs ve haziran ayları karısı **Verlaine**'le arasındaki çetin kavgalara tanık oldu. **Verlaine** yeniden sürekli içmeye başla-

mıştı. **Tatlı Şarkı** ve **Sözsüz Şarkılar** (Romances şans parolası) ozanı kendisini öyle kaybetmişti ki, karısını öldürmemesi onun için büyük bir şans. Kadının saçlarına kibrit tuttu. Tokatladı. Bir ay geçti geçmedi, elinde bıçakla sokaklarda kovaladı. Kadıncağız canım kurtarmak için babasının evine zor attı kendini. Zorla eve girdi Verlaine. Kayınbabasının üstüne şişli bastonla yürüdü.

KAÇIŞ

Bütün bunlara rağmen yeniden barıştılar. 1872 temmuzunda karısı hastalandı. Doktor çağırmaya çıktı **Verlaine**, yolda **Rimbaud**'ya rastladı. Bir daha da dönmedi eve. Kaçtılar. Huzursuz oğlunu kurtarmak için bu kaçışı **Verlaine**'in annesinin planladığı sanılır. Her iki ozan da **Fampoux**'ya yerleşmeyi düşünüyorlardı önceden. Ama uzun süre kalmadılar bu kentte. Kuzeye gittiler, kısa bir yolculuktan sonra doğuya yöneldiler, **Charleville**'e geldiler. Gece Belçika sınırını geçtiler. **Walcourt** ve **Charleroi** üstünden **Bruxelles**'e yöneldiler. Verlaine, kendisini merak etmemeleri için Bruxelles'den annesine ve karısına mektup yazıp adreslerini bildirdi. Temmuz ayında **Mathilde**, yanında Verlaine'in annesi, Bruxelles'e geldi. Verlaine'in Rimbaud'ya karşı tutkusunun derecesini değerlendiremiyordu henüz, kocasının kendine dönebileceğini sanıyordu. Midi Garı yakınındaki bir parkta buluştular. Kadıncağız Verlaine'nin Fransa'daki dostlarını aradığını, yurt özlemi çektiğini sanıyordu. Konuştular. Birlikte dönmeyi kararlaştırdılar. Biletler alındı. Verlaine, annesi ve karısı trene bindiler. Quiévrein sınır ga-

rında Verlaine ortalıktan kayboldu. Tren kalktığında Verlaine'i gördüler. İnmişti ve gardan onlara el sallıyordu. Bu olayı **Anılar**'ında şöyle anlatır Mathilde: **«Çabuk bin, tren kalkacak diye bağırıyordu annem. Eliyle şapkasına vurarak yanıtladı: Hayır, burda kalıyorum. Bu onu son görüşüm oldu.»**

İki alınyazısının kapıları mühürlenmişti böylece. Bu iki varlık arasındaki ilişkileri artık hukukçular düzenleyecekti.

Verlaine ve Rimbaud altı hafta kaldılar Bruxelles'de. Bir polis notunda şunlar yazar: **«İki aşık sevilerini uygulamak için Bruxelles'de göründüler».**

LONDRA SERÜVENİ

Geçim sıkıntısı çektiler, şanslarını bir de **Londra**'da denemek istediler. Bir göz oda tuttular... Garip çiftlerin günleri tartışmalar, kavgalar, bıçak düellolarıyla geçti. Verlaine'in annesi oğlunun eşcinsel olduğuna değgin söylentilere kulak vermiyor, inanmıyordu. Karısıyla oğlu arasındaki anlaşmazlıklarda körü körüne oğlunu haklı buluyordu. Londra'da kaldığı sürece para yolladı zaman zaman Verlaine'e. Karakış gelip çatınca **«çift»** daha da güç duruma düştü. Fransızca dersler vererek geçinmeye çalıştılar. Birçok arkadaş buldu orda kendine Verlaine. **Dessinateur Felix Regamey, Eugène Vermersh** ile karşılaştı. Bu sürelerde, ona karşı dilsiz ya da alaycı tavırlar takınan dostuyla arası iyi değildi. (6)

1872 kasım ayına doğru, Verlaine'in çılgınlıklarından, «kötü kardeşliğinden» usanan Rimbaud Charleville'e dönmeye karar vērdi. Yalnız kaldı

böylece Londra'da Verlaine. 1873 ocak başında hastalandı. Tel çekip, karısını, annesini ve Rimbaud'yu çağırdı yanına. Çağrısını yalnızca Rimbaud yanıtladı, iki gün sonra yola çıktı. Annesi tek başına olduğundan gelemedi ama para yolladı. Lepelletier'ye yazdığı mektubunda **«Rimbaud'nun özenli bakımı ve annemin sayesinde bu kez de yırttım kefeni»** diye yazar.

DÖNÜŞ

Londra polisi **«çift»**in peşini bırakmıyor, hakları̇nda sürekli raporlar tutuyordu. Öte yandan, annesi de oğlunun artık karısıyla barışmasını, onun yanına dönmesini istiyordu. İngiltere'yi terkettiler. Rimbaud **Roche**'a geçti, Verlaine **Namur'e**. Ordan bir mektup aldı karısından, bundan böyle rahatsız edilmesini istemiyordu. Böylece bir barışma umudu boşa çıktı. **Jehonville**'e, halalarının yanına geldi. Mahkemeden aldığı bir bildiride Mathilde'in, ailesinin yanında kalacağı, çocuklarının bakımıyla uğraşacağı bildiriliyordu. Verlaine'in bu sırada Lepelletier'ye yazdığı mektup yakınmalarla doludur. Haksızlığa uğramış bir koca olduğunu sanar. Bu güzel bilinçsizlik, ozanın kötü alışkanlıkların eline kendini istemiyerek bıraktığını gösterir. Şiirleri, yaşantısının bu önemli anında söyledikleri, yazdıkları, Rimbaud ve Delahay'e gönderdiği mektuplar iç dünyasının aydınlatılmasında büyük bir değer taşır. Mektuplarında bir güldürü oynar gibidir. Yüksekten atıp tutar, karısından bir sapığı anlatır gibi söz eder, zaman zaman da yumuşar: **«Korkuyordum. Biliyordum bu mutluluk bir gün**

bizleri bırakıp gidecek, onda vicdan azapları, bende pişmanlıklar kalacak...» Anlık arzuların yönettiği şaşkın bir çocuktur Verlaine. İki ateş arasında kalmıştı. Bir yandan karısıyla barışmak istiyor, düzenli, sessiz, barış dolu bir yaşama kavuşmak istiyor, bir yandan da Rimbaud'dan ayrılamıyordu. O' nu Rimbaud'ya ve kara alın yazısına iten Tanrısal güç ağır bastı. Artık her şey acı verecektir bu iç dünyası karmakarışık varlığa.

Günahkar

İkinci İngiltere yolculuklarında **Camden Town**'a yerleştiler Verlaine ve Rimbaud. Yine parasızlık sıkıntısı, geçim sıkıntısı çekmeye başladılar. Eskisi kadar sık sık kavga etmiyorlardı. Sessizliği sonunda tufan izledi. Yine birbirlerine girdiler. Anvers'e giden ilk gemiye atladı Verlaine. Rıhtıma koşan dostu boş yere yalvarıp yakardı, döndürmeye çalıştı onu.

İngiltere'den ayrılan ozan bu kez Bruxelles'de esrik yaşamını sürdürmeye başladı. (7) Öte yandan bu düzensiz yaşamdan da öylesine usanmıştı. Mathilde'e, annesine ve Rimbaud'nun annesine bir mektup yazdı ordan. «Üç güne dek karısıyla beraber olmazsa kendini öldüreceğini» yazıyordu. Mathilde umursamadı bile, bir çekmece attı mektubunu. Rimbaud'nun annesi ozanı bu kötü düşünceden caydırmak için güzel bir mektup yazmakla yetindi. Bu üç günlük ölüm süresini dostu Lepelletier'ye de bildirmişti, öğüt dolu bir mektup da ondan aldı. Rimbaud inanmadı bile. Şöyle yanıtladı:

«Karın gelmeyecek, ya da, ne bileyim, belki üç ay, belki üç yıl sonra gelecek. Boşuna çalım satma, seni iyi tanırım. Karını ve ölümünü bekleyerek de-

belenip duracaksın, başıboş dolaşacaksın, bütün insanlardan sıkıntı duyacaksın.»

---

(1) Yatılı okumanın Verlaine'in yaşamını olumsuz etkilediği, gelecekteki büyük öfkelerinin istemediği halde zorla yatılı okula verilmesinden kaynaklandığı anlatılıyor. (Çevirenin Notu)

(2) Romantizme tepki gösteren ozanlar, adını toplandıkları kitapevinden alan Parnesse Okulunu kurdular. Plastik güzelliği, nesnelliği, şiirde maddeciliği savunurlar. Verlaine başlangıçta bu ozanlar içinde yer aldı, ama sonra Sembolizmin öncülerinden oldu.

(3) Michelet'nin tarih görüşlerinden esinlenen sembolist romancı

(4) Ablaya ya da anneye karşı duyulan çocuksu sevi ozanın daha ilk şiirlerinde yer alır. Dilek (Voeu) adlı sonesinde bu duyguyu şöyle dile getirir: «Sen ey bizi ısıtan nazlı sevda kadını/Tatlı, düşünceli, esmer ve asla şaşmayan/Ve bazan bir çocuk gibi öpen alnımızı!» Elisa evliydi. Ozan bu uzaklaşmayı da şu dizelerde anlatır: «İşte yapayalnızım, öksüz ve yapayalnız/Umutsuz, garip bir yoksul misali ablasız» (Çevirenin notu)

(5) Bu şiirlerin en güzellerinden biri olan «Demek bir yaz günü olacak düğün'»de Mathilde ile bir an önce evlenme özlemini dile getirir.

(6) Rimbaud, Cehennemde bir mevsim'in «Sayıklamalar I» şiirinde, o günleri ve Verlaine'in kendisine çektirdiği acıları anlatır. (Ç.N.)

(7) Rimbaud'un bu sırada Verlaine'e gönderdiği mektupları Afşar Timuçin çevirip, Yelken Dergisi'nin 52 nci sayısında yayınladı. Mektupları buraya aynen alıyorum.

« Paul Verlain'e

—Bruxelles'de—
Londra, Cuma öğleden sonra
(4 Temmuz, 1873)

Dön geri dön, dostum, tek dostum benim, dön artık dön. Uslu duracağıma yemin ederim. Seninle birlikteyken canını sıktımsa, bu benim şaka yapmakta direnmemden geliyor; sonradan ne kadar pişman olduğumu anlatamam. Geri dön, bütün bunlar unutulur ileride. İşin kötüsü, şakalarıma sen de inandın! Bak iki gündür durmadan ağlıyorum. Dön. Cesur ol, dostum benim. Hiçbir şey bitmiş değil. Yeniden yola çıkabilirsin. Ah! yalvarırım sana. Bu senin de iyiliğine olur. Dön, her şeyi yerli yerinde bulacaksın. Bana öyle geliyor ki şimdi sen de aramızdaki çekişmenin incir çekirdeği doldurmadığını biliyorsun. Ne korkunç andı o! Ama sen, sana çık gemiden, bırak, gitme diye işaret ettiğimde neden çıkmadın sanki? Biz o saate gelene kadar iki yıl birlikte yaşadık. Ne yapmayı düşünüyorsun? Buraya dönmek istemiyorsan, gelip seni oralarda bulmamı mı istiyorsun?

Evet, bendim haksız olan ben.

Oh! sen beni unutmıyacaksın, değil mi, söylesene!

Hayır, unutamazsın beni unutmak istesen de

Benim, ben her zaman sana sahip olan ben.

Söyle, söyle dostum. Biz daha çok birlikte yaşamak zorunda değil miyiz? Cesur ol. Çabuk cevap yaz bana. Ben burada daha uzun kalamıyacağım. Yalnız kendi iyi kalbini dinle.

Çabuk yaz, eğer sana kavuşabileceksem!

Sana hayatını veren
Rimbaud

Çabuk yaz cevabım, kalsam kalsam en geç pazartesi akşamına kadar kalırım burada. Cebimde meteliğim yok; bunu bile postaya atamıyorum. Kitaplarını, yazılarını Vermersche'e bıraktım.

Seni bir daha göremiyeceksem, ya gemiciliğe, ya askerliğe gireceğim. Oh, dön artık, her saat, her saat ağhyo-

rum. Seni bulacağımı yaz bana, geleceğim bak; yaz bana, telgraf çek. Pazartesi akşamı hareket etmeliyim. Nereye gidiyorsun, ne yapmak istiyorsun?

Sevgili dostum,

«Denizde» yazdığın mektubunu aldım. Haksızsın, hem bu sefer çok haksızsın. Önce şunu söyliyeyim, mektubunun tutulur yeri yok. Karın üç ay sonra gelir miymiş, gelmez miymiş, ben ne bileyim? Ölmek falan gibi sözlere gelince, ben seni iyi tanırım. Sen böyle kadınını ve ölümünü beklerken, sağda-solda debelenmeye, başı boş dolaşmaya, insanlardan sıkılmaya doğru gidiyorsun. Öfkelerin boş şeyler olduğunu anlamadın daha sen. Ama benim uyarmalarıma kulak asmadan bu son hataları işledin, bu ipe-sapa gelmez duygularda direndin. Sanır mısın ki benden başkalarıyla daha iyi yaşayacaksın; İYİ DÜŞÜN! — Ah! Elbette hayır!

Madem ki ben gelecekte sana karşı daha nazik olacağıma söz veriyorum, madem ki ben bu hatalı davranışlarımda payıma düşeni kabulleniyorum, madem ki sonunda benim de hep değişmeden kalmış açık-saçık bir yanım var, ve madem ki seni seviyorum, sen yalnız benimle özgür olabilirsin; dönmek istemiyorsan bile, sana kavuşabileceğimi yaz bana. Sen bir cinayet işledin ve TÜM ÖZGÜRLÜKLERİ BOĞAZLAMANIN PİŞMANLIĞINDAN VE DAYANILMAZ BOĞUNTULARINDAN YILLARCA KURTULAMIYACAKSIN, kurtulmaya çalışsan da. Bütün bunlardan sonra beni tanımadan önce nasıl bir insan olduğunu bir kere daha düşün.

Bana gelince, ben annemin yanına dönmiyeceğim. Paris'e gideceğim, yapabilirsem pazartesi akşamı yola çıkıyorum. Bütün giysileri satmakla bana yardım etmiş olacaksın, ben uğraşamıyorum. Daha hiç biri satılmış değil; olsa olsa bu işi pazartesi sabahı yaparım, bu parayla da yola çıkarım. Bana yazacaksan, Paris'e L. Forain'e yolla mektubunu, 289, Saint-Jacques caddesi, R. Rimbaud.

Karın dönerse, elbette mektup yazarak seni rahatsız etmem. Hiç yazmam.

Tek gerçek sözcük: dön. Seninle olmak istiyorum, seviyorum seni. Dediklerimi dinlersen, cesaret ve anlayış

göstereceksin. Yoksa sana acırım. Ama seni seviyorum, seni kucaklarım, ve birbirimizi görelim.

Rimbaud

Greot Calle v.s. hepsi pazartesi akşamına kadar, salı günü öğleye de sen gelirsen, beni çağırırsın.

(Londra) pazartesi öğleyin
7 Temmuz, 1873

Benim sevgili dostum,

Mme. Smith'e gönderdiğin mektubu gördüm. Yazık ki çok geç oldu. Londra'ya dönmek istiyorum! Herkesin seni görmeye can attığını bilmiyorsun. Andriux ve öbürlerinin davranışlarından, senle beni bir arada görmek istemediklerini anlıyorum. Bununla birlikte cesur olacağım ben. Düşünceni apaçık söyle bana. Londra'ya benimle dönmek ister misin? Ne zaman? Mektubum mu seni uyardı? Ama hiç bir şey kalmadı odamızda. Bir paltodan başka hepsini sattım. Çamaşırlar daha çamaşırcıda, kendim için bir takım şeyler sakladım bu arada: beş yelek, gömleklerin hepsi, iki don, yakalar, eldivenler ve bütün ayakkabılar. Kitapları ve yazıları sağlama aldım. Kısaca, senin kara ve gri pantolonların, bir palton, bir yeleğin, çantan ve şapka kutun satıldı. Ama neden bana yazmıyorsun? Evet, yavrum daha bir hafta buradayım. Ve sen geleceksin, değil mi? Gerçeği söyle bana. Bir cesaret örneği vermiş olacaksın. Gerçek, değil mi? Benden yana kuşkun olmasın, sağlam karakterim var. Seni bekliyorum.

Rimbaud

VERLAINE, CEZAEVİNDE

8 temmuzda bir telgraf çekip Rimbaud'yu yanına çağırdı. Aynı gün Bruxelles'de birleştiler. Rimbaud, Verlaine ve annesi bir otele yerleştiler. Yine anlaşmazlıklar çıkmaya başladı aralarında. Verlaine Londra'ya dönmek, Rimbaud Paris'e gitmek istiyordu. Bir gün iyice birbirlerine girdiler, daha sonra Verlaine eve sarhoş geldi. Ertesi gün yalnız çıktı sokağa. Tabanca satın aldı. Öğlene doğru döndü. Silahını çekti, **«bu silah sizin için, benim için, bütün insanlık için»** diye bağırdı. Tartışmalar yeniden başladı. Verlaine sık sık dışarı çıkıp içti. Umutsuzdu. Rimbaud ayrılmak için diretiyordu, kesindi kararı. Kapıyı kilitledi Verlaine. İki el ateş etti Rimbaud'ya. Birinci kurşun sol bileğinden yaraladı Rimbaud'yu. Bu kez şakağına dayadı tabancayı onun. **«Sarışın dişi kedi»** korkmuyor, gülüyordu. En küçük bir davranışta bile bulunmuyordu kurtulmak için. Yan odadan Verlaine'in annesi yetişti. Akşam saat beşe doğru pansuman için hastaneye gittiler. Rimbaud yol hazırlıklarına başladı. Verlaine ve annesi Midi Garına kadar geldiler uğurlamak için. Çılgın gibiydi Verlaine. Roupe Alanında saldırgan bir durum aldı. Yolunu kesmek,

gidişini engellemek istedi Rimbaud'un. Elini yine tabancasına attı. Senin beynini dağıtacağım gibilerden bazı sözler söyledi. Rimbaud kaçıp bir polise sığındı. Annesi ve Rimbaud, ilerde doğuracağı sonuçları bilmeksizin durumu anlattılar polise. Verlaine durmuştu ama «annem yasa» dediği yasalar durmadı. Karakolda, bütün bir geceyi Rimbaud'yu düşünerek geçirdikten sonra, elleri kelepçeli **Petits-Carmes Cezaevine** götürüldü. Aynı gün ilk sorgulaması yapıldı, adli tıp muayenesinden geçti. Rimbaud şikayetini geri almaya kalktı ama iş işten geçmişti artık. Kamu hukuku el koymuştu olaya. Rimbaud'nun yaralanmış olmasına rağmen yargıç olayda öldürme kastı bulunmadığı görüşündeydi. Mahkeme Paris'ten polis raporu istedi, iki ozan hakkında **«yüz kızartıcı»** bir rapor geldi. Sonunda Verlaine iki yıl hapis cezasına çarptırıldı. Petits-Carmes'da iki ay kalan Verlaine **Mons Cezaevine** gönderildi. Cezasının kalan kısmını **«yüce şato»** dediği bu cezaevinde tamamlayacaktır.

SÖZSÜZ ŞARKILAR

Herkesin ona yüz çevirdiği bu sıralarda, gerçek dostu Lepelletier **Sözsüz Şarkılar'ı** basımevine verdi. Baskıya 1873 kasım ayında başlandı. 1874 ilkyazında bitti. 27 mart 1874'de Mons hükümlüsü arkadaşına şükranlarını sunuyordu: **«Büyük bir ilgi ve özen göstermişsiniz. Sağ olun. Şimdi iş alıcı bulmakta.»** Ünlü bir yayınevinden çıkmasına rağmen yapıtı kimse selamlamadı.

Ozan, cezaevinde, dinmez baş ağrılarını andıran çetin anlar yaşadı. Önceleri hiçbir şey yazamı-

yor, İngilizcesini ilerletmeğe uğraşıyordu. Yavaş yavaş yazma yeteneğini de kazanmaya başladı. Cezaevi yaşantısında, ozanın uygulayıcı bir dindar olduğu görülür. Gerçi her zaman inanan bir insan olarak kalmıştı, ama çocukluğundan sonra kiliselere sık sık gitmiyordu. Cezaevinde ise tamamen uygulayıcı bir din adamı oldu. **M. Le Fefve de Vivy'** nin çalışmaları bize, Verlaine'in ruhu ile halası **Julie Evrard** arasında büyük bir benzerlik olduğunu gösterir. Cezaevi kuralları içinde dua ve dinsel törenler de yer alıyordu. 1873 yılı kasım ayından sonra Verlaine, Lepelletier'ye **İlkel Kilise Duaları'** nı yazdığını bildiriyordu. Yine bu sıralarda, **Usluluk** isimli ünlü kitabın **İsa ile konuşmalar** bölümünü hazırlamaktaydı. Katoliklerin görüş açısından Meryem bütün yüceliklerin aracı ve Tanrısal usluluğun simgesidir. 1 Mayıs 1874. Cezaevi müdürü bir bildiri uzattı. Boşanma hükmünün özeti yazılıydı. Çocuğun bakımı babaya veriliyordu. Çok fena oldu Verlaine. 2 saat sonra rahiple görüşmek istedi. Rahip sekiz ciltlik kutsal bir kitap uzattı ozana. Haziran ayında daha çok dine verdi kendini. Kutsal şarap - ekmek törenlerini kaçırmıyordu. M. Adam'ın da belirttiği gibi **«büyüklüğüne, gücüne, doğruluğuna» hayran oluyordu insan bu sürekli inancın, bu dinsel yaşantının.»** Ozan yaşantısının sonuna dek Tanrıya dua eden ve boyuna günah işleyen bir insan olarak kalacaktır. 16 Ocak 1875' de cezaevinden çıktı.

Cezalanan Usluluk

Verlaine'in annesi 1874 yılı boyunca sık sık Mons'a gelmişti. Perşembe ve pazar günleri görüşebiliyordu oğlunla. Verlaine'in düzensiz yaşantısı

yüzünden çökmüştü zavallı kadın. Cezaevinden çıktığı gün kaldırımın üstünde bekliyordu oğlunu. Belçika sürgünü, Fransa sınırına dek götürüldü. Fampoux'ya gitti. Oradan Lepelletier'ye gönderdiği bir mektupta **«Burada çok rahatım. Kuzey rüzgârını solumak ne hoş.»** diye yazıyordu. Şubat ayında karısına raslamak umuduyla Paris'e geldi. Karısına vermekle zorunlu olduğu bakım ödeneği konusunda uyuşma sağlamayı umuyordu. Ozan ancak 100 frank ödemek istiyordu ayda. Bir yandan da karısıyla anlaşma ortamı yaratmaya çalışıyordu.

Bu sürelerde Delahaye, Rimbaud'ya yazdığı bir mektupta ozanın dinini değiştirmek niyetinde olduğunu söylüyordu. Rimbaud Stuttgart'a Almanca öğrenmeye gitmişti. **«Eski Şeytan'ın utkusu»**yla Neckar kıyısında karşılaştılar. Yine kavgaya başladılar.

5 mart 1875 te Rimbaud, Ernest Delahay'e yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: **«Geçende buraya geldi Verlaine. Elinde bir tesbih vardı. Üç gün sonra Tanrıya baş kaldırdı.»** Sonra Paris'e döndü ozan. Yalnızlığa çekildi. Daha sonra yine İngiltereye yollandı. Londra'ya geldi, sağa sola baş vurdu iş bulmak için. Birkaç gün sonra fransızca öğretmenliğine başladı. Yüz kişilik sevimli bir köyde kalıyordu. Duygularına karşı, güçsüzlüğüne karşı yüce bir savaşa girişmişti. 29 nisan tarihli mektubunda **«Yaşantım öylesine sessiz. Ve ben kıvanç duyuyorum bu durumumdan. Diyebilirim ki salt kişisel araçlarla, çağımızın sağduyusuyla ulaşamazdım oraya. İçimde yaşayan bu BEN tanrıtanımaz olsaydı, çetindi onla savaşmak.»**

Nisan ayına doğru Rimbaud'dan bir mektup aldı. Eski dostluklarına güvenerek Verlaine'den pa-

ra istiyordu. Verlaine 12 Aralıkta yanıtladı. Garipti bu mektup. Kiliseden seslenen kutsal bir varlığın hüzünlü davranışlarını andırıyordu: **«Toplumu, yasaları, bilimi, yazın'ı, herşeyi Kilise yarattı. Fransa O'nun yapıtıdır. Din olmadan Fransa yaşayamaz.** (...) para istiyorsun. Niçin? Kızlara, meyhanecilere dağıtmak için mi? Ne garip! Hem bakalım annen izin verir mi para göndermeme?..

Verlaine uzak olmalarına rağmen adım adım izliyordu yaşantısını Rimbaud'un. Asalak böceklerin ismini vermişti o'na. Uzaktı ama, düşünceleri hep Rimbaud'dan yanaydı. Gerek Delahaye gerek yeni tanıştığı Germain Nouveau aracılığıyla izliyordu Rimbaud'yu. Sevgiden, düşmanlıktan, kinden kaynağını alıyordu bu inatçı ilgi. 1878 yıllarına doğru Verlaine yüreğinden kini sildi. Rimbaud ile son karşılaşmalarının yapıcı etkisinden olsa gerek.

1876 yılında, **Boston**'a yerleşmek istedi. Fransızca öğretmenliği yaparak geçinebileceğini sanıyordu. Oysa üç öğrenci bulabilmişti. Eylül ayında ise **Bournemouth**'daki bir Collège'de öğretmenlik görevi buldu. Yatılı bir okuldu. Ozan eylül ayında göreve başlamak ve mayıs sonuna dek kalmak zorundaydı. Ama yurt özlemi ağır bastı. Noel için Fransa'ya geldi. Yaz aylarını Arras'da geçirdi.

«USLULUK VE DİN»

1 haziran 1877'de Lyon'daydı. Oradan, **Gazette de France**'da çalışan **M. Dancourt**'a yazdığı bir mektupta, gelecekle ilgili tasarılarından söz ediyordu: **«İngiltere'de bekâr odalarında ve yatılı okul-**

larda kaldım. Yepyeni bir yaşantıydı bu. İngilizcemi ilerlettim orada... Şiir yazmayı terketmeksizin düzenli bir şekilde çalışmak istiyorum. Büro'da, üretim kurumlarında, okullarda, nerde olursa olsun. Eski dünyamın sapmalarını önlesin yeterki. Tekdüze, dinlendirici bir geleceği muştulasın. Düşüncelerimde, görüşlerimde olumlu bir değişme oldu. Çetin deneyler yarattı bu olağanüstü durumu. Şimdi bütün tutkularım, bütün yaşantım iki sözcükle özetlenebilir: Usluluk ve Din. Sizinle görüşmek, buluşmak büyük bir mutluluk verirdi bana. Siz, yüce bir yaşantısı, ünlü bir adı olan insan, bu küçük düşüncemin gerçekleşmesinde yardımcı olabilirsiniz. Yeni bir evrenin kıyısındayım. Bir ayak izi yolumu buldurabilir. Gazetede ya da dilediğiniz bir yerde sizinle konuşmak mutluluğuna erebilir miyim? Yeni yazdığım bazı şiirlerimi de okurdum. En iyi duygularımla!»

Bournemouth'da yeniden bir süre kaldı. Sonra Paris'e geldi. Delahaye'e rastladı. Delahaye bir kızgınlık sonucunda Notre-Dame de Rethel'deki öğretmenlik görevini bırakmıştı. «Verlaine 'içten pazarlıkla' kendine bir yer buldu» der Delahaye notlarında; boşalan yere girdiği için ozan. Verlaine ise çok daha iyimser söz eder bu olaydan. Fransızca, İngilizce, Tarih öğretiyordu okulda. Ekim 1872'den Haziran 1879'a dek kaldı bu görevde. «Ardenlilerimiz» adlı yazısında bu okulu anlatır.

GEÇMİŞ GÜNLERE ÖZLEM

Verlaine hâlâ Mathilde ile barışmayı umuyordu. Eski karısıyla ortak bir yaşantının artık ger-

çekleşemiyeceğini anlıyamıyordu. Çocuğuna karşı ilgisi ise dengesizdi. 1878 yılında çocuğunu görünce **Tek Çocuğumu Gördüm** şiirini yazdı. Ama yasalarla tanınan görme hakkını yeteriyle değerlendiremiyordu. Eylül 1878'de yazdığı **Duyun Tatlı Şarkımızı** ve **Eskiden Benim Olan Sevimli Eller** şiirleri geçmişi unutmadığını gösterir. Alınyazısına karşı giriştiği korkunç savaş Verlaine'in yenilgisiyle sonuçlandı. Ve üç uzun yıldır kollarının üstünde tutmaya çalıştığı çetin kaya başına düştü. Yeniden içmeye başladı. Zamanının büyük kısmını rahip **Marten**'in yanında geçiriyor, saatında işinin başında bulunamıyordu. Verlaine'in okulla ilgisini kesmek amacıyla olacak, öğrenim yılı sonunda ağır koşullar ileri sürüldü. Ödeneğinde indirim yapıldı... Gece gündüz içkiye verdi kendini. **Rethel**'de kaldığı son aylarda, öğrencilerinden **Lucien Létinois**'ya karşı derin bir sevgi beslemeye başladı. Sayısız biographie'lerde bu dostluğun iç yüzü yazıldı. Aralarındaki ilişkinin eşcinsel olduğu ileri sürüldü. **Antoine Adam,** Verlaine üstüne yazdığı iki kitabında bu yargıya varanların yanıldığını söyler. Bize gelince, böyle bir günahı işlediğine inanmıyoruz. **Sevi**'nin (Amour) son kısmı olan **Lamento** bölümündeki şiirler temiz bir duygunun ürünüdür. Lucien ile olan ilgilerinde suçlu bir yan bulunsaydı, bu şiirleri, oğluna, büyüklerine, Elisa'nın anılarına armağan ettiği şiirlerle birlikte yayınlamazdı. Bilincinin zayıflığına, düşkünlüğüne rağmen kutsal inançlarını asla yitirmedi. Tanrısal bir kişi kadar iyi yürekliydi, saftı. Delahaye'in anlattığı bir olay hayli ilginçtir: Bir haziran akşamı şair odasındadır. Penceresi açıktır. İki âşık pencerenin altında öpüş-

mektedir. Durumu gören Verlaine **«mendeburlar»** diye bağırarak ibriği boşaltır üzerlerine.

Verlaine Rethel'den ayrıldı. Ama Lucien kurtulamadı ozandan. Verlaine O'nun kişiliği üstünde ikili, ruhsal bir akım yaratmıştı. Çocuğunu görmek mutluluğundan yoksundu. Lucien çocuğunun yerini tutuyordu. Ayrıca, **F. Porché**'nin de belirttiği gibi Létinois'da Rimbaud ile ortak yanlar bulunuyordu. O da Rimbaud gibi yüceydi. Ardenliydi. İnceydi, uzun boyluydu, Arden ağzıyla konuşuyordu. Bir zamanlar Rimbaud'yla olduğu gibi Lucien ile de Londra'ya gitti. Genç çocuğun anne ve babası ise, oğullarının öğretmeni ile yaptığı bu yolculukta bir sakınca görmediler. Létinois ve Verlaine 1879 ağustosunun sonunda Stickney'e geldiler. Orada Létinois bir büroda iş buldu. Verlaine ise Lymingtons'da öğretmenlik yapıyordu.

Daha sonra ikisi de görevlerini bırakıp Fransa'ya geldiler. Verlaine Letinois'ların evinde kalmaya başladı. Bu sürelerde annesi 30.000 frank verdi ona. Juniville'de bir çiftlik satın aldı. Lucien ile birlikte çiftliğe yerleştiler. Delikanlının annesi ve babası da geldi oraya. Ozan **«küçük köşesini, küçük yuvasını»** bulduğunu sanıyordu.

Toprak üstüne bilgisi azdı. Çiftliği çeviremiyordu. Zaten ozan, orada, özellikle imgesel ve duygusal şeyler arıyordu.

«KISIR SEVGİ»

Otuzaltı yaşındaki bir erkekle, yirmi yaşındaki bir delikanlının ortak yaşantısı çevrede işkille karşılanmaya başladı. Ozanın geçmişi üzerindeki söy-

lentiler de büsbütün arttırıyordu şüpheyi. Oysa Verlaine **«Bu garip ve suçsuz arkadaşlıkta, çocuksu bir sevgi, bedenin dışında tinsel ve kısır bir sevgi buluyordu. Din kuralları ve tinsel duygularla beslenen bu saflıkta pişmanlık ve suç doğuracak hiç bir şey görmüyordu.»**

Lucien'i askere çağırdılar. Ozan Lucien'in askere alınmaması için 1.500 frank bedel ödedi. Bu sürelerde çiftlik işleri aksamaya başladı. Borçlar yığılıyordu. 1882 yılı başında borçlar yüzünden çiftliği sattı. Kendisine ancak 14.000 frank kaldı. Üst yanı borçlara dağıtıldı. Bu durumu

«Hazin bir sonla bitti ekim denememiz»

dizesiyle anlatır.

PARİS'TE

Yazı geçirmek için Paris'e geldi. Belediyedeki eski görevini yeniden almak istiyordu. Bu konuda Lepelletier'den yardım diledi. Kaldığı yerlerden iyi hâl belgesi istendi. Eylülde iki belge geldi. Birincisi Fampoux Belediyesindendi. «Kentimizde bulunduğu sürece yasalara aykırı davranışları görülmedi» deniyordu. İkinci belge ise Jehonville'den geliyordu: «Dürüst bir insandır.» Ne üzücüydü Verlaine için, on yıl önceki yaşantısının araştırılması. 28 kasımda Bruxelles'e gelen belge ise utanç doluydu.

Lucien Paris'e geldi. Ozan o'na iş aramaya başladı. Boulogne'da bir iş bulundu. Delikanlı iki ay kadar orada kaldı. Sonra İvry'deki bir üretim kurumuna girdi. Boulgne'a yerleşen Verlaine, Létinois'nın eski işini aldı. Hattâ görevinden ayrıldık-

tan sonra bile bir süre kaldı orada. Zaman zaman Lucien onu görmeye geliyordu.

Daha sonra, annesiyle küçük bir daireye yerleşti. Yeniden yazın çevresine girdi. Dostu Lepelletier aracılığıyla düz yazılarından bazıları **Uyanış** (Le Réveil) adlı bir dergide yayınlandı. **Charles Maurice** ile birlikte sıksık **Roquette Sokağına** gelen **Jean Moréas** ile tanıştı. Ağustos 1882'de **Tiristian Corbière, Arthur Rimbaud, Stephan Mallarmé** üstüne yapılmış incelemelerle **Lânetlenmiş Şairler** dizisini başlattı.

ACI

1883 yılı ozan için dönüm noktası oldu:

Ama büyük korkusunda ormanın
İşte uğursuz Tazı
Ölüm

Ateşli bir tifoya tutulan **Létinois** öldü:

Altı yıl sürecek bu, sonra uçacak peri
Ki ben dolanacağım; esrik, yaban, serseri.

Léo d'Orfer'ye yazdığı bir mektupta şunları söyler: **«Belçika serüvenlerimi bilmiyen yok sanırım. 1875'den 1883'e dek çok iyi, kendi halimde yaşadım. 1883 den sonra ise kırık-dökük bir ömür sürdüm.»** Bu satırlar gösteriyor ki Lucien onun yaşanatısmda önemli bir yer tutuyor.

Verlaine, Belediyedeki eski görevini almak için çok uğraştı. Başaramadı. Rezaletler içinde geçen yaşantısı yüzünden hiçbir görev alamıyordu. Korkunç bir son'a sürükleniyordu. Çöküntü başlamıştı.

DÜŞÜŞ

Verlaine yine Paris'ten uzaklaştı. Lepelletier' nin söylediğine göre, annesi umutsuzluğa düşmüştü artık. Ozanın yaşantısını yeniden düzenleyebileceğini sanmıyordu. Çiftlik denemesi başarısızlığa uğramıştı.

1885 yılında **Bir Zamanlar** (jadis et Naguère) adlı kitabını yayınladı. **Cellulairement** bölümünde on üç güzel şiir var.

Verlaine yüz üstü bırakılmıştı. Çok çalıştı iş bulmak için. Umutsuzluk içinde kendini düşkünlüğün derinliklerine bıraktı, esrikliğin, sapıklığın bataklığına daldı. Düzeni bozulmuştu bir kez, insanların önünde yitirecek hiçbir şeyi kalmamıştı artık. Alçaklığın bataklıklarına dalış tehlikesiz yürümüyordu. Serseriler yolunu kesiyor, soyuyor, dövüyorlardı.

17 nisan 1884'de oğlunun düşkün durumuna dayanamıyan anne noter önünde yapılan bir bağıtla **Coulommes**'daki mülkünü ona bağışladı. 1885' de **Bir Dulun Anıları**'nı yayınlamak için Paris'e geldi. **Vanier** ile görüştü. **St. Lazare Garı** çevresindeki bir otele indi. Lepelletier ozanın yeni bir İngiltere yolculuğuna çıkacağını sanmıştı. Coulommes'a döndü Verlaine. Üzücü olaylara sahne oldu Coulommes: Annesi Belçikalı komşularının yanında kalıyordu. Bir gün zilzurna, komşunun evine geldi. Elinde bir bıçakla haykırmağa başladı annesine: **«Hemen benimle gelmezsen seni öldürürüm!..»** diyordu. (Ozan bu olayı anlatırken «kendimi öldürürüm» diye bağırmıştım der). Bruxelles'de de buna benzer çılgınlıklar yapmıştı. İnsanlar o'ndan uzaklaştıkça çılgınlıkları da çoğalıyordu. Komşu

evde herkese kendilerini öldüreceğini söylüyor, sağa sola saldırıyor, sövgüler yağdırıyordu. Konut dokunulmazlığına aykırı davranışı yüzünden bir ay hapis ve 500 frank para cezasına çarptırıldı. 13 mart 1885'de cezaevinden çıktı. Haziran'da Paris'e geldi. Birkaç gün eski bir rahip arkadaşının ve dostlarının yanında kaldı. Ozanın bazı şiirleri 29 mayıstan 1 hazirana dek olan başıbozuk yaşantıyı anlatır. 30 mayıs 1885 tarihli bir şiir ozanın yeni bir «dost» bulduğunu gösterir. **Yol Üstünde** isimli bu şiirde **Antoine Fouquet**'yı anlatır.

Annesi çabucak bağışladı oğlunu. Paris'e geldi hemen. Varını yoğunu oğlu için tüketen zavallı kadın Coulommes'daki mobilyaları da sattı. 400.000 franklık varlıklarından 20.000 frank kalmıştı ancak. Verlaine'e ve annesi bakımsız, karanlık bir zemin katı tutabildiler. Bu iğrenç yere Mallarmé ve zamanın birçok ünlü sanatçıları gidip gelmeğe başladılar. Bu bakımsız, bu ağlamaklı yaşantı yüzünden hastalandı. Gittikçe ilerlemeye başladı hastalığı. Dr. Julien muayene etti ozanı, hastaneye yatması gerektiğini söyledi. Aldırmadı. Ocak 1886'da daha da kötüleşti durumu. Gecelerini oğlunun başucunda geçirmek yüzünden soğuk aldı annesi, yetmiş beş yaşında tutulduğu zatürre zavallı kadının yaşantısına mal oldu. 21 ocak sabahı son nefesini verdi. Oğlu ile görüşemedi bile can çekişirken. Ozan evin alt katında, annesi ise üst katında kalıyordu. Üst kata çıkan merdivenler çok dardı. Eklemlerindeki yara yüzünden Verlaine yürüyemiyordu. Can çekişen annesinin yanma sedye ile gitmek zorundaydı. Dardı merdivenler. Sığmıyordu sedye. Annesinin odasına çıkamadı. Merdivenlerin darlığı yüzünden tabut bile pencereden indirildi. Ozan ce-

naze töreninde bulunamadı. Aile adına yalnız, annesinin hiç sevmediği, karısı Mathilde bulundu törende.

SOLUĞU YİTMİŞTİ

Annesinin ölümünden sonra daha da zayıfladı ozanın gücü. Gerçi yer yer, şiirlerinde ustalığını gösteriyordu ama esini gevşemişti, soluğu yitmeye başlamıştı.

Dokunaklı bir sayfa vardır İtiraflarında (Confessions): **«Boyuna söylerdi bana annem: «Göreceksin, bir gün bilmediğin bir yere gideceğim derdi.» Hey gidi! Sık sık düşlerime girer. Her zaman kavga ederdik o'nunla. Düşünüyorum da, haksız olan hep bendim, bunu söyliyeceğim. Önünde diz çökeceğim, ağlıyacağım, yalvaracağım... O gitti!. Faydasız, sonsuz bir arayış, durmadan büyüyen bir hüzün... İşte geride kalan...»**

On yıl sonra, aynı günlerde ölen ozanın diline dolanan «François» sözcüğünün anlamı üstünde sık sık durulmuştur. Sanıyoruz ki Verlaine ölürken, annesinin can verirken geçirdiği korkunç saatleri yeniden yaşıyordu. Çünki, annesinin öldüğü günlerde, Cour Saint - François'da oturuyorlardı.

Annesinin odasını mühürledi Mauthéler. Kadıncağız, Mahthilde'nin çeyiz olarak getirdiği 60. 000 franlık senedi ölene dek saklamıştı. Çocuğunun bakım ödeneğini doğru dürüst ödemiyordu. Erdemli bir davranışla annesinden kalan son yirmi bin frankı da çocuğunun bakımı için verdi. (Ama sonra da pişman oldu.) Bu yüzden iyice yoksullaştı. Artık geçimi genel yardımlara bağlıydı. Annesinin

ölümünden sonra önemli bir yapıt veremedi: **Sevi**, **Mutluluk** (Bonheur) ve **Yanyana**'daki (Parallèlement) şiirlerin çoğu zaten 1886'da yazılmıştır.

Şubat ayından Mayıs 1886'ya dek Cour Saint-François'da kaldı. Prenses Rouckine adına verdiği, **«Bir kız için iki sözcük»** öyküsünde de anlattığı, **Marie Gamber** isminde bir orospu ile tanıştı.

Utkunun Çağırdığı

Verlaine'in son yılları, bekâr odalarında ve Paris hastanelerinde geçti. Artık yapıtlarından özge hiçbir gelir kaynağı yoktu. Yayıncı Léon Vanier'ye yazdığı mektuplardan anlıyoruz ki ozan yeme-içme ve okuma için gereken parayı Vanier'den umuyordu. Yalnız o'na bel bağlamıştı artık. Ünü büyüktü. Önceleri avunduğu ününden sonra yararlanmaya çalıştı.

1886 ve 1896 yılları arasında, hastalıktan yatağa çivilenmiş, sağa sola sayısız mektuplar yazdı. İşlerini mektupla görüyordu. **M. Antoine Adam**'ın düzenlediği cetvellere göre 1886-1894 yılları arasında, kırk yedi ayı hastanelerde geçti.

1886 temmuzunda **Dr. Julien** Verlaine'i Tenon hastanesine yatırdı. Bacağında beliren yaraların otelde bakımı çok zordu. Hastaneden çıkınca, birkaç haftalığına, yeniden Cour Saint-François'ya geldi. Kapanmıyordu açılan yaralar. 1887 ozan için büyük acılar yılıdır. Öksüzlüğün koşullarına ayak uydurmak zorundaydı. Artık tek dayanağı toplumsal yardımlardı.

Vanier'ye yazdığı bir mektupta: **«Yaşamak çetin olacak benim için. Ama alınyazım peşimi bıraksaydı, belki sıyrılabilirdim bu çetin yaşantıdan. Sağlığım yerinde olsaydı yoksulluktan korkmazdım.**

Yine de yazacağım güvenle. Yapıtım anlatacak yaşantımı. Oğluma gelince; bir gün Tanrım geri verecek onu bana. 1875'den 1880 yılına kadar düzenle, güvenle yaşadım. Param vardı. Başım dikti. Şimdi neden o günlere geri dönemiyeceğim. Utku, ilgi, dostların gösterdiği sevgi itmekte beni o günlere. Başarabilmem için yardım gerekir bana» diyordu.

Dört gün sonra, hastaneden çıktı. Bir dostuna, **«Kara bir yoksulluk, zalim bir işkence içindeyim»** diye yazar. Ozan önceleri şöyle böyle doyurabildi karnını. Sonra açlıktan ölecek durumlara düştü. Alınyazısı o'nu birkaç kez kıyısında dolandırdı uçurumun. 9 kasımda ya parasızlıktan, ya da hastalıktan absinth'ü bıraktı. **Zühâl Şiirleri**'nin yeni baskısının önsözünü şu iki sözcükle özetliyebiliriz: Bayağı absinth

SON YILLAR

1888 yılında, Saint Michel yolu üstünde, Yunan masallarındaki kişileri andıran topal bir insan göründü. Kahvelerde uzun duraklar yapıyordu. Laharp sokağında bir bekâr odasmda kalıyordu. Broussais Hastanesinin sürekli müşterisi olmuştu. Dostu Cazals da o'nu görmeye geliyordu. Ağrıları dindiği zaman yazmayı sürdürüyordu. **Mutluluk, Yürekten Dualar,** sayısız düz yazılar orada yazılmıştır.

25 marttan 21 kasım 1888'e dek Royer Collard otelinde kaldı. **Çarşambalar** başlıklı yazısını orada yazdı. Onlardan yüce bir sesle söz ediyordu. **«Alınyazım karaysa da çarşambalarım vardı. Sokrates'in odası değildi ama, bazan kadın erkek, kırk kadar**

insanla dolduğu olurdu.» Bu toplantılar sonradan Hotel des Nations'da sürecek.

1889 şubat ayı sonunda hastaneden çıktı,Cazals'ın kaldığı Lizbonne Oteline yerleşti Dessinateur Auguste-Frédéric Cazals'a karşı bu sürelerde tutkulu bir dostluk beslemeye başladı. Cazals'a yazdığı mektuplar ilginçtir:

Büyük Uluslar Oteli
216, Saint-Jacques sokağı
1889, 11-12 mart cumartesi akşamı
(9 mart 1889)

Sevgili dost,

Sanırım gelmiyeceksin. Zaten zaman hiç elverişli değil. Oysa kararlı klşileri hiçbir şey durduramaz derler. Hüzünden, hüzün veren her olanaktan yararlanıyorum. Gelecek günler ürkütüyor beni. Biliyorum senden özge dostum yok, senden özge gönülden seven insan yok beni. İşte uçurumun dibindeyim. Aşırı duygusallığımdan doğan yanlış davranışlarıma rağmen, yine de gerçek bir dostlukla ve özden sevilmeye değer bir yürek taşıyorum. Taşkınsam, duygulu bir ozansam bu benim suçum değil. Yüreğime dek duyuyorum adaletsizliği. (Adaletsiz sözü seninle ilgili değil. Sen elinden gelen herşeyi yaptın.) Aramızda geçen üzücü olaylar için bağışla beni. N'olur bir kez daha bağışla beni. Kıskancım, güzel ve soylu dostluğundan şımardım. Kişisel tutkularımdan en son kalan dostluğumuzdur. Çünki Tanrı, yoksul yüreğimde biriken hüzünle çekiyor beni kendine... Gerçektir; öylesine yaramaz konuşan bir çocuğa benziyorum...

Paul Verlaine
2 haziran 1889

Sevgili çocuk,

Canım sıkılıyor. Bunalıyorum. Eziliyorum sana karşı duyduğum temiz sevginin özlemi altında. Seni çılgınca bekliyorum. Asla gizlemedim; bütün çılgınlıklarım, kötülüklerim çaresizliğimin belirtileridir. — Fakat inan ki bütün bunları püskürttüm, savaşçı bir orduyu püskürtür gibi. Fakat bu ordu yeni bir biçim almaya hazır. — Sana para açısından kara çalmak istiyorlar. Kısaca aramızı açmak istiyorlar...

Paul Verlaine

Bu mektuplardan en ilginci **Aix-les Bains'den** yazdığıdır. Ozan yalnızlığında eski güçlü Tanrısını arar: **«Bizim için dua edeceğim, bütün yüreğimle inanıyorum. Ben eskiden yiten, sonra yeniden bulunan bir koyunum.»**

Villiers de L'Isle Adam'ın ölümü O'nu iyice sarstı. Salt kendine yöneldi, ruhunu inceledi. 25 ağustos 1889 yılında dostunun anısına güzel bir şiir armağan etti. 26 ağustostaki yazısında ise, kendini bütün çıplaklığıyla anlatıyordu: **«İyiydim, temizdim... Ah! çılgınlığımı geliştiren içki. Düzenli, kurallara uygun yaşantıma rağmen, tenime yerleşen kösnü mikrobu. Hüzün, sonsuz bir hüzün eritti beni.»**

Her zaman gizemliydi. Ama gizemli düşünce ozanın kanadından kösnü mikroplarını uzaklaştıramıyordu. Erkeklerle olan dostlukların dışında ya-

şantısında sokak kadınları da yer almaya başladı. Bu kadınlardan biri de doğulu **Caroline Teisen** idi.

Hastane izlenimlerini yazmaya başladı. Bu konuda iki ilginç mektubu var: Biri 20 eylül 1890'da **Rodolphe Salis**'ye yazılmış. Hastanede dördüncü kalışına rastlıyor. Diğeri 3 aralık tarihli Mendes' den Hastanelerim yazısının **Yankı** dergisinde yayınlanmasını rica ediyordu. Bu mektuplarda ozan **«köpekçe bir yaşantı»**dan söz eder.

1891'de Rimbaud'un ölümünden sonra, iki kadın yer aldı yaşantısında. Biri Philomène Boudin. Esther adıyla bilinir. Tatlı ve yeteriyle güzel bir kız. Belki bir süre Cazals'ın sevgilisi olmuştu. Ozan hastanede yatarken Esther o'nu görmeye geliyordu. Ve yalnız o'nu düşünüyordu Verlaine. Diğeri yaşlılığın, çirkinliğin soldurduğu eski kibar orospulardan Eugéni Krantz. Düzenliydi, iyi bir ev kadınıydı ama kavgacı ve kıskançtı. Bu iki kadın arasında mekik dokuyordu ozan.

Verlaine hakkındaki dedikodular Fransa sınırlarının dışına çıkmıştı. Ozanı görmek için çırpınan meraklılar vardı. Dostları o'nunla ilgili konuşmalar düzenlediler: 1892 kasımında **Hollanda**'ya, şubat 1893'de **Belçika'ya**, **Londra**'ya, kasım 1893'de **Oxford** ve **Manchester**'e gitti. Bu konuşmalardan yeteriyle para biriktirebilirdi. Ama organisateur'ler Verlaine'in içmesine engel olacak güçde değildiler. Bu yüzden aldığı parayı har vurup harman savurdu. Londra'da, söylevlerden önce birkaç gün gözden kayboldu. «Soho»ya, yirmi yıl önce Rimbaud ile olan anılarını yenilemeye gitmişti. Tamtakır döndü.

ŞAİRLER PRENSİ

10 ekim 1893'de Taine ölünce Fransız Akademisinde boşalan yere adaylığını koydu. Bu zamansız adaylık olumlu sonuçlanmadı. Devri yıl ağustos ayında, **Leconte de Lisle**'in ölümüyle **«Şairler Prensi»** seçildi. Aynı tarihlerde **Maurice Barrès** ve **Robert de Montesquioun**'nun girişimiyle bir yardım komitesi kuruldu.

Lorraine'den Paris'e gelen **Barrès Mürekkep Lekeleri** (Les Taches d'Encre) adlı bir dergi çıkarıyordu. Verlaine'den Baudelaire üstüne bir inceleme istedi. Şöyle yanıtladı Barrès'in mektubunu.

Bayım,

Baudelaire üstüne eleştiri yazmak büyük bir kıvanç verir bana. Bu dileğinizi hemen yerine getireceğim. Umarım derginizin çıkan sayılarından bana da göndermeyi unutmazsınız.

Paul Verlaine

Usluluk yazarını **François Villon'a** ve Fransız şiirine bağlayan derin damarları görmüştü. Barrès, o'nu yaşantının uçurumlarından kurtarmak istiyordu. Verlaine köşesinden küçük kardeşinin armağanlarını alıyordu. Aralarında ayrıca Lorraine' li olmanın verdiği hemşerilik duygusu vardı.

1888 yılında Barrès ozanın geçimiyle ilgilenen M. Choffé adında bir sanatsever buldu. 21 aralıkta Broussais hastanesinden şöyle yazıyordu Verlaine:

Aşağı yukarı, hastaneden çıkacağım gün belli oldu. En geç 8 ocağa dek burdayım. Kişisel duru-

mumla ilgilenen kimsenin şu noktaları gözönüne alması gerekiyor: En önemli sorun oturacağım yer. Panthénon çevresinde, Soufflot sokağı ile Saint - Jacques sokağı arasında ve Saint Michel bulvarında oturmak isterdim. Gerekirse, geçici bir süre için eski otelimde de kalabilirim.

Sadık dostunuz
Paul Verlaine

Verlaine'in sözünü ettiği otel Büyük Lizbonne oteli sahibi, Barrès'ye ozanın ödenmemiş borçlarını gönderiyordu. Mektuplarında sık sık yayıncı Vanier'den yakınıyordu. **Yanyana** için iyi bir yayın bedeli koparmaya çalışıyordu. Ozan ikidebir Vanier' nin yanına gider ödünç para alırdı. Bu yardımlardan usanmaya başlamıştı artık Vanier. Verlaine ise alacaklı gibi atıp tutuyordu ardından. Artık o'nu istemediğini yazıyordu Barrès'ye. Barrès ise şöyle yanıtladı:

Sayın Büyüğüm,

Düşüncemi öğrenmek istiyorsanız, söyliyeyim. Sizinle aynı kanıda olmadığım için gücenmemenizi dilerim. Bana kalırsa Vanier'den ayrılmayın. O en iyi koşullarla basıyor yapıtlarınızı. Hataları var elbette. Ama unutmayın ki diğer yayıncılar da en az o'nun kadar hata yaparlar. Yapıtınıza karşı beslenmesi gereken saygıyı biliyor. Şüphesiz seviyor sizi. Zaten işin içine para girince durum cansıkıcı bir hâl alır. Bana öyle geliyor ki, Vanier yapıtınızı basmak isterse ve Cazals ya da siz baskıyla yakından ilgilenirseniz, işler yoluna girer. Bu düşüncem-

den hoşlanmıyacağınızı sanıyorum; kötü bir niyetim yok inanın. Danıştığınız soruna gelince; ben kötü bir avukatım. Eğer ısrar ediyorsanız yazın. Hemen uzman birini göndereyim.

Cumartesi günü Nancy'ye gidiyorum. Mektubunuzu beklerim. Sanırım bu günlerde M. Choffé ile karşılaşacaksınız. Bana gelince; döner dönmez sizinle buluşmak en büyük zevkim olacak.

Maurice Barrès

7 ocak 1889'da Verlaine, Barrès'ye kurumlu bir tonla şunları yazıyordu:

Sevgili Barrès,

Dün M. Choffé beni görmeye geldi. Konuştuk. Yalnız, kendisine önemli bir noktayı söylemeyi unuttum: Tutulan odanın alt katta olması gerekir. Şüphesiz M. Choffé kendiliğinden düşünür bu noktayı. Çok sevimli bir insan Kendisine yapıtlarımı vermek istedim. Ve bunu Vanier'ye yazdım. Mektubuma yanıt vermedi. Ellerinizden sıkarım.

Paul Verlaine

Yeni gecikmelerden sonra Verlaine hastaneden çıkmak üzeredir. Bu kez de Barrès engel olur;

Sayın büyüğüm,

Beni bağışlayınız. Cuma günü Nancy'ye gitmek zorundayım. Ancak haftaya dönebilirim. Pazar gününe dek beklemek ne kadar zor olacak sizin için.

Hastaneden çıkacağınız gün tamamen belli oldu sanırım. Siz çıkmadan bir gün önce oturacağınız katı tutacağım. O zaman yeniden danışırım size. Sizi esinlendirebilecek güzellikte ve taşıt araçlarının bol bulunduğu bir yerde olmasına dikkat edeceğim. Pazar gününe dek bekliyebilir misin- Dokuz gün daha olsun?

Dostunuz Maurice Barrès

Bohem yaşantısının ve hastalığın pençeleri altındaki Verlaine'in mektupları yumuşak, dayanıksız karakterini yansıtır. Düşmüştü. Yoksulluk içindeydi. Yine de sanatla ilgisini kesmiyordu.

Bugün aydınlanması güçtür, Usluluk yazarının uzun bir süre tanınmamış olmasının: Şubat 1890'da Barrès Verlaine üstüne bir makale yazmış ve ozanın bir şiirini bu makale ile beraber Revue İllustrée Dergisine yollamıştı. Yönetici Louis Bachet ise şöyle yanıtlamıştı bu istemi: «Revue okurlarının çoğu Verlaine'den bir tek dize bile bilmezler. Yazınızı okuyunca dostluk hatırı için yazıldığını sanacak, kendileriyle dalga geçildiği düşüncesine kapılacaklar. İsterseniz ozanın yapıtlarından en güzel şiirleri seçelim ve ozanı topluca tanıtmış olalım. İnanın Revue okuyucularına yabancıdır Verlaine'in dizeleri.»

Makale ve şiirler yayınlanınca, kamu oyu önündeki yeri zaten sallantıda olan Verlaine yazdığı bir mektupla, kendisinin tanınması için yayınlanan bu şiirlerin yayın hakkını istemiş, zaten az sayıda olan koruyucularını da güç durumda bırakmıştır.

Barrès 1894'de onbeş kişilik bir «Verlaine'e Yardım Komitesi» kurdu. Bunlar ölünceye dek ozana 150 franklık küçük bir aylık ödeyeceklerdi: Comtes Greffulhe, Duches Rohan, Comtes René de Bearn, Henry Bauer, Paul Brulat, François Coppée, Léon Daudet, Dr. Jullian, Jules Lemaître, Magnard, Octave Mirbeau. Ayda beş frank vermek isteyenler: Robert de Montesquiou, Jean Richepin, Sully Prudhomme, Maurice Barrès idi. «Zaten Kont Montesquiou gerek doğrudan doğruya, gerekse yazmanı aracılığıyla ozana yardım ediyor, Verlaine ise bu parayı kötü kadınlarla, meyhane dostlarıyla harcıyordu. Kendisine yardım edenlere yazdığı iki mektubu inceleyelim: Birincisi Broussais hastanesinden çıkış zamanlarına rastlar. Bu sıralarda yine Eugénie ile dargındı. Mektupta sözü geçen «iki nedenle» anlatılan Eugéni ve Philomène'dir.

Kont Montesquiou'ya

9 şubat 1893

Bayım,

Mektubunuzu aldım ve yanıtladım. Susuşunuzun nedenini anlayabildiğimi sanıyorum. Şunu rahatça söyliyebilirim, artık o iki neden yaşantımı ikiye bölmiyecektir. Zira gözönüne alınmıyan bu iki neden yüzünden kötü duruma düştüm. Kötülüğü kökünden kestim artık. Fosse Saint - Jacques Sokağından ayrıldım. Uzun bir süreden beri bana eziyet eden, beni dolandıran o kadınla ilgimi kestim. Bundan böyle oraya dönmiyeceğim. Şimdi ya-

payalnızım. İyilik severliğinize sesleniyorum. Oturacak yerim yok. Üç günden beri dostların evinde yatmak zorunda kaldım. Eğer bana yardımcı ellerinizi uzatmak dilerseniz, ne olur çabuk olun.

İkinci mektup da aynı buhranla yazılmıştır. Bu kez durumu daha da önemli idi. Ekim 1893'de azkalsın açlıktan ölüyordu.

Philomène görmeye geliyordu o'nu. Lorraine ve İngiltere'deki konferans yolculuklarında Verlaine sürekli yazıyordu o'na. Evlenmek istediğini bile bildiriyordu.

Aralık 1893'den nisan 1894'e kadar Krantz (Eugénie) ile yaşadı. Saint-Louis hastanesinden çıktıktan sonra Lizbonne Otelinde bir süre Eugèni ile kaldılar. Kavga ettiler. Verlaine ayrıldı o'ndan. Aşağıdaki mektup Verlaine'in ocak 1895 e dek birlikte yaşayacağı Philomène ile yakın ilişkiler kurmak üzere olduğu anlarda, Kont Montesquiou'nun yazmanı Gabriel Yturri'ye yazılmıştır:

Gabriel de Yturrie'ye

20 eylül 1894

Sayın Bay,

Bayan Krantz bir kez daha konuksever olmadığını gösterdi: Şimdi yine 4. sokaktaki Lizbonne Otelinde kalıyorum.

Verlaine, Eugénie'nin yanından ayrılmıştı. Ama kadın ozanın eşyalarını vermiyordu. Ekim ayında, rehin tuttuğu eşyaları vermesi için yeniden çıkıştı Eugénie'ye. 27 kasımda Gabriel Yturri'

den kadının evine gidip eşyalarını almasını rica ediyordu.

Eugénie ile barıştı. Önce Saint-Victor sonra da Descartes sokağında birlikte yaşamağa başladılar. Karınca kaderince küçük bir aile yuvasının sıcak yaşantısını gerçekleştirebilmişti.

Ama bu kez de hastalık bırakmıyordu yakasını. Ve bir akşam saat 7'de metresi Krantz'ın evinde öldü. (1)

Philippe Barrès, Journal de France, Copée, Barrès, Mallarmé, Mendès ve Moréas birer konuşma yaptılar mezarın başında. En gerçek ve hazin söylevler ilerde Mallarme ve Claudel'in yapıtlarında yer alacaktır:

Verlaine? gizlendi şimdi otların arasma

Ölümünün devri gününde Eclair Dergisinde güzel bir yazı çıktı: «Verlaine, Pascal değildi ama kendine özgü tatlı bir sesi vardı.»

---

(1) Verlaine'in son saatlarını ve cenaze törenini, babası Maurice Barrès'nin notlarından yararlanan Philippe Barrès şöyle anlatır:

«10 ocak 1896'da Quartier Latin mahallesinde yağmur altında bir tabut geçiyordu. Ardında zamanın en ünlü kişileri vardı. Vachette meyhanesinin patronu haykırdı: «Bu ayyaşın törenine Bakanlar da geldi ha!» Bu cenaze töreni Verlaine içindi. 8 ocak çarşamba günü Descartes sokağında, sokak kadını Krantz'ın evinde ölmüştü. O Krantz'ı hiç sevmezdi. Gönlü «kötü meleğim» dediği kaldırım yosması Esther'deydi. Amansız bir hastalığın pençesinde kıvranan Verlaine son gece yatağından düşmüştü. Bayan Krantz yerden kaldıramadı. Bütün bir geceyi yerde geçirdi. Bu yüzden

daha da ağırlaştı ertesi gün. Esther son kez görmeye gelmişti o'nu. Kapıda Bayan Krantz ile kavgaya başladılar. İstemiyordu Krantz, Estherin girmesini. Yaşantısının son yılları bu iki kadının kıskançlıkları arasında geçmişti. Son soluğunda bile rahat bırakmıyorlardı Verlaine'i. Yalvarıyordu: «Susun. Çektiğim yetmiyor mu? Bırakın huzur içinde öleyim.» Montesquiou yaman bir söylev verdi Krantz'a: «Yüce bir görevi yerine getiriyorsunuz. Rolünüz ölümsüzdür. Büyük ozana özen gösteriniz.»

Akşam saat 7'de gözlerini yumdu Verlaine. Tören günü büyük bir şaşkınlığa uğradı bütün mahalle. Devrin en ünlü kişileri gelmişti cenaze törenine. Bu ne değişiklikti! Bütün bunlar bir sokak kadınının yanında yaşayan bu esrik insan için miydi?

Bayan Krantz, Barrès'ye: «Verilen paraları yerinde kullandım. Yeni giysiler de satın almıştım o'na. İşte bakın katlı duruyor.» diyordu. Gerçekti. İyi kullanmıştı verilen parayı.

Cenaze odadan çıkarılırken bağırmaya başladı Krantz: «Verlaine'in kutsal kitabı çalınmış. Kim aldıysa versin, yoksa rezalet çıkar.» Sanat severlerden biri almıştı; ozandan bir anı saklamak için. Geri verdi. Bayan Krantz kilise töreninde bile uslu durmadı. Bu kez de Esther'in dua töreninde bulunmamasını istiyordu. Kiliseye girerse ölünün başında yaygarayı koparırım diyordu. O'na «Verlaine yalnız sizindi. Göreviniz yücedir. Ama şimdi ölünün kutsanması gerekir. Esther'in kiliseye girmeine engel olamazsınız. Kilisenin kapısı bütün insanlara açıktır.» dediler. İster istemez sustu Krantz. Esther'in yüzü hüzün doluydu, karmakarışıktı. Düz, geniş, kapıyı gözeten, acıyla çarpılmış bir yüzdü bu. Yanında iki sokak kızı daha vardı. Ah gözü yaşlı üç kaldırım çiçeği!

Verlaine'i toprağın kucağına verdiler. Esther mezarın üstüne eğildi: «Verlaine, bütün dotların orda!» diye haykırdı. Yüce bir çığlıktı bu. Görülüyordu, belliydi Verlaine'in o'nu neden bu denli sevdiği. Bu çocuksu çığlıklarda derin, yüce bir büyü vardı.

SANATI

Verlaine'in ustaları üstüne birçok yazılar yazıldı. Onu etkileyenler arasında bir çırpıda sayabileceğimiz şu isimler var: **Victor Hugo, Leconte de Lisle, Gauter, Banville, Glatigny.** Ama Verlaine'de özellikle **Baudelaire** ve **Shakespeare**'in etkileri görülür. Bilinçli bir Baudelaire okuru ve izleyicisidir. Nitekim, Baudèlaire üstüne bir çok incelemeler yayınladı. Çağının sanat çevresinde, Baudelaire üstüne konuşabilecek tek yetkili insandı.

Bay **Bornesque**'in **Zühal Şiirleri** (Poèmes Saturniens, 1866) üstüne yaptığı incelemeye göre derin bir acı ve alınyazısı ozanı düşler evrenine sürükledi. Anılar ve duygulardan yeni bir dünya yarattı. Doğa ile ruhu arasına gizemli uyumlar girdi. Şiirlerinde sık sık kullandığı **anı, düş, tatlılık** sözcükleri düşler evrenini, **solgun, ölü** ve **sıkıntı** sözcükleri de bu evreni çeviren hüzünlü düşünce atmosferini kurar. Verlaine'in düşünceleri doğulu düşünceleridir. Doğulu ozanlar gibi o da geceyi sever. «Güçlü Sular» daki beş şiir de geceyi anlatır. Bornesque'e göre **Zühal Şiirleri**'ne Verlaine yaşamından çok şeyler katmış.

Sanat anlayışı romantiklerin sanat anlayışına

uyar. Bir ölçüde **Watteau**'yu anımsatır. **Marivaux**'nun, **Musset**'nin, **Gauter**'nin anısı yok olmamış demek ki. **Güvercinsi, Toprakta Sevi, İçli Görüşme** şiirlerinde gizli bir karamsarlık imgeyi buyruğu altına alır, yüreğindeki büyük endişeyi bu şiirlere döker. Hüzün ve bezginlik Verlaine'in şiirinin gerekli besinidir sanki. **Tatlı Şarkı**'nın (la Bonne Chanson) güçsüzlüğü ve esinden yoksunluğu belki de ozanın bu sıralarda evli olmasından doğar. Düzenli aile yaşamına, ortamına girince şiiri de gölgelenir. **Tatlı Şarkı**'da imgenin payı azalmış, ozan daha çok betimlemelere yer vermiş. Yine de kitapta yer yer güzel şiirlere rastlanır. Tatlı Şarkı'da Hugo'nun **Contemplation**'unu andıran dizelere raslanır. Nitekim, kitabın yayınından sonra Hugo bir yazıyla bu şiirleri övdü.

Yenilik Çabası

1872'de, Londra'dan gönderdiği bir mektubunda şiirinde büyük ilerlemelerin, gelişimlerin olduğunu yazıyordu. Bu yeni şiir anlayışını, 1872-73 yıllarında yazılmış Sözsüz Şarkılar'a (Romances sans paroles) koydu. Kitabın yayınlanması ve içindeki şiirler Verlain'in Rimbaud ile dostluk kurduğu yıllara rastlar. Aynı yıllarda karısıyla geçimsizlikleri kavgaları da başlar. Kısaca ozan en devinimli günlerini yaşar o sıralarda. Yer değişmiş duygular ve ezgilerle romance'lar sanatının utkusudur. Verlaine şiirinin böylece doruğuna çıkar. Ama Rimbaud'nun şiirleri, özellikle **Cehennemde bir mevsim** (Une saison an enfer) ve **Illuminations** yayınlandığında Verlain'deki yeniliğin bile eski kaldığı görülür. (1)

Rimbaud'yu yaraladığı için hapse giren Verlaine, Mons Cezaevinden öyküler yazmaya başladı.

Öyküler hep şeytanın yenilgisiyle bitiyordu. Bu öykülerden **Crimen Amoris** şiiri doğdu. Baudelaire'in havasını taşıyordu. Bu şiirde Rimbaud anlatılıyor ve meleklerin en güzeline benzetiliyordu. Kullandığı on bir hece bile Rimbaud'nun hecesiydi.

Mons Cezaevinden on güzel şiir gönderdi Lepelletier'ye. Hepsi de Tanrı sevgisini dile getiriyordu. Lepelletier'nin dinsel inançlarının zayıf olduğunu bildiğinden kenar otları da düşmüştü **«İnan, burada anlatılan Tanrı sevgisini yaşadım ben. Özden bir yürekle duydum yazdıklarımı. Bu şiirleri anlayabilmek için benim on yıldır çektiğim acıyı çekmek gerek, bu acıyı duymak gerek. Bu korkunç ve tatlı dinde kişiyi avutan erdemli ve uslu bir güç var.»** Tanrıyı ve Tanrısal hüznü anlatan bu şiirler konusunda **Maurice Barrès** de şunları yazar: **«Hüzünde yetişti o. Onu hüzün ayakta tutuyordu. Yapayalnız kaldığı zaman, sıkıntılar çektiği, vicdan azapları duyduğu zaman hüzün can veriyordu ona..»** (2)

Cellulairement'ı basacak bir yayınevi bulamadı. **Usluluk**'un yayın girişimlerine başladı. Bir başka tasarısı daha vardı. Meryem üstüne beş bin dizelik bir destan yazmak istiyordu. Bu tasarısını gerçekleştiremedi. İlerde **Havva (Eve)** adlı uzun şiiriyle aynı şeyi **Charles Pegul** gerçekleştirecek.

1880'de, **Usluluk** (Sagesse) yayınlandı. Yedi yıllık bir çalışmanın ürünüydü. Altındaki tarihlerden, bu şiirlerin bir kısmının cezaevlerinde, bir kısmının da **Stickney**'de ve Arras yolculuklarında yazıldığını anlıyoruz. Bazılarının altında **Rethol, Coulommos** gibi kayıtlar var. Cezaevinden çıktıktan bir süre sonra, uslandığını sanan ozan yeniden den-

gesiz yaşamına dönmüştü. Bu yüzden kitaptaki şiirler de konu birliğine ve dengeye raslanmaz.

Kitaptaki **Her gün geçen günlerin şavkı vurmada ruhum** ve **Gururun Sesi** şiirlerinde Baudelaire ve Rimbaud'dan aldığı esini bağdaştırır. Övdüğü duygularla yerdiği duygularda kendine özgü sesi ve çığlıkları var. (3)

Usluluk'ta, Tanrıya, Mathilde'e, oğlu Georges'a ve Arthur Rimbaud'ya yazılmış şiirler de yer alır. Protestan ve anglikan mezhepleri ve ortamı iyi tanıyan, kutsal kitabı latince ve ingilizcesinden de okuyabilen bir ozanın yapıtıdır bu. İncile eklenmiş aziz mektuplarından (épitre), atasözlerinden, anglikan törenlerinden yararlanır. Dinsel kitapları sever Verlaine. **Sainte-Therèse d'Avila**'yı, **Saint Thomas d'Aquin**'i severek okur. **John Bunyan**'ın **Pilgrim's Progresse**'i, **Dante**'nin **Divine Comédie**'si başucu kitaplarıdır. **Pascal**'ı okur. Romantiklerin yapıtlarını sık sık ele alır. Özellikle **Musset, Lamartine** ve **Baudelaire**'den çok hoşlanır. **Usluluk**'da zaman zaman **Gautier**'nin, **Leconte de Lisle**'in, **Glatigny**'nin izlerine de rastlanır. **Tennyson**' un etkisi de görülür. Ama onun o gizli gelişimi bu dış belirtilerle açıklanamaz. Zira **Usluluk**'un gizemli ozanıyla **Zühal Şiirleri**'nin ozanı aynı sesi verir. Verlaine'in bu gizemli sesi uzun zaman duyulmadı, karanlıklarda kaldı. **Léon Blay** ozanın iç şarkısını şöyle açıklar: **«Orta Çağdan beri benzeri görülmemiş bir ses. Ondaki bu Tanrısal sesi yakalamak için Chanson de Roland'ın, Grand Hymnaire'nin ya da Saint Graal'in saçları ağarmış, kamburu çıkmış çağlarına dek uzanmak gerek.»**

1882'de İngiltere'den Paris'e dönen Verlaine yazın çevresiyle ilişkilerini genişletme yollarını ara-

dı. **Paris Moderne**'de **Şiir Sanatı**'nı yayınladı. Bu şiir sanat dünyasında bir tartışmaya yol açtı. Tartışma, Verlaine ile **Charles Morice** arasında, önce Paris Moderne dergisinde başladı, sonra **La nouvelle rive gauche**'da sürdü. Ozanın, aynı görüşü paylaşan sanatçı arkadaşları da tartışmaya katıldı (4).

La nouvelle rive de gauche sonradan **Lutèce** (Paris'in eski adı) ismini aldı. Verlaine **Lanetlenmiş Şairler** yazı dizisini ilerde, bu dergide yayınlayacak.

Aynı yılın mayıs ayından sonra **Karakedi**'de yazmaya başladı. Arebours'a yerleşti Verlaine. **Huysmans** (5) ozanın tanınması için elinden geleni yapıyordu. İçlerinde **Jules Tellier, Du Plessy, Dujardin** ve **Ghil**'in de (6) bulunduğu gençlik onun çevresinde toplandılar. Kısa zamanda okulun önderi oldu. Öyle görünüyor ki, **Sıkıntı** (Languer) şiirinin ilk dizesindeki «decedent», «yıkılma» sözcüğü yüzünden **décadent'lar** adını aldılar. (7)

Kuramsal olarak, önderliğini Mallarme'nin yaptığı sembolistlere karşıydılar. (8) Verlaine ve çevresindeki gençler biçimde ustalık, incelik peşindeydiler. Biçime düşkünlükleri hastalık derecesindeydi. 1888'lerde, yavaş yavaş decadent'lardan ayrılmaya başladı.

Ulusallığın etkisi altında (9), **eskil**'e (classisme) yeni bir dönüş gibi gördüğü, **Moreas**'nın **roman** okulunda yer almak istedi. Ama 2 şubattaki bir davette **Moréas**'yla takıştılar. Yolunda tek başına ilerlemek zorunda kaldı.

1890 mayıs ayında, her zaman uyguladığı, Şiir Sanatı'nda da ortaya koyduğu, sanat anlayışını tek tümcede özetledi:

Son yıllarda yazdığı şiirlerin tümünü hor görmemek gerekir. Sevilecek şiirler de verdi. Ama yaşlandıkça esini de silikleşmeye başlamıştı. Son kitaplarında iyice dengesizlikler görülür. Güzel şiirlerin yanında kötü şiirler de yer alır. Çünki **Bir zamanlar, Yanyana** ve **Sevi**'deki şiirlerin bir bölümü eski yazdıklarıydı, güzeldi. Ama bu kitaplardaki **Ozan, Esin Perisi, İğrenç** gibi şiirler başarısızdır. Sevi de güzel şiirlerin çoğunlukta olduğu görülür. Çünki ozan aslında bu kitaba aldığı şiirleri **Usluluk**'ta yayınlamak istiyordu. Ama, bilinmez hangi nedenlerle vazgeçip bir başka kitaba bıraktı. (10)

Tatlılıklar ve **Lucien Létinois** için yazdığı **Laménto** kitabın güzel şiirlerinden. Yapıtın özellikle son bölümündeki şiirlerde **Tennyson**'un **In Memoriam** yapıtının büyük etkisi görülür.

1889'da yayınladığı Yanyana'na (Paralèllement) dinin buyruğundan kurtulmuş. Ozanın kendisi bile, kitabını, saygısız, sert, eğilmez, acıdan çok kıvanç verici nitelikte bulur. Kitaptaki bazı şiirleriyle büyük sevi ozanları arasında yer almaya hak kazanır. Verlaine'e gelince, o, Yanyana'nın, aslında **Usluluk**'u bütünleyen bir kitap olduğunu kabule yanaşmaz. Gerçi **Yanyana**'da esin yönünden, duygu yönünden aksayan yanlar vardı ama, tıpkı **Usluluk**ta olduğu gibi yine sağlam bir Verlaine biçimi, bu dizelerin usta bir ozan kaleminden çıktığını gösteriyordu. (11)

Kitaba, biçim büyük önem kazandırıyor. Teni afsunlayan bir büyü..

1890 martında yayınlanan **İthaflar** (Dédica-

ces) düzenli değil. Ama ozanın değişik tonlar denemesi ilginç. **Germaine Nouveau, Villier de l'Isle Adam** ve **Rimbaud**'ya adanmış şiirler en güzelleri.

1898 haziranında yayınlanan **Mutluluk** (Bonheur), **Usluluk** ve **Sevi** ile üçlü bir dramı bütünler. Sanat değeri zayıf. Tekdüze. Düş dünyası boş. Eski ustalığıyla, içgüdülerle bir şeyler yapmak ister, olmaz. Ama dili yalın, doğal. (12)

1890'da **Zühal Şiirleri**'nin yeni bir baskısına yazdığı önsöz'de, **ölçü, uyak** ve **şiir dili** anlayışını şöyle belirler: **«Salt tek bir ölçüye bağlanıp kalsaydım haksızlık etmiş olurdum. Dizeyi yeteriyle kırdığımı, elimden geldiğince durakların yerini değiştirdiğimi, dizeyi özgürleştirdiğimi sanırım. Uyağa gelince, hizmetine girdim onun, ama biçime ve yarım uyaklara kendimi tutsak etmeden. Bir zamanlar'da yer alan şiirlere gelince, tatlı şarkılardır onlar. Söylediklerim yalın. Yalınlık bence ozanın en önemli niteliklerinden biri. Ozan başkalarında bulunmayan bir yalınlık yaratabilirse bununla övünmeli. Yeni bir şiir düzeni kuruncaya dek yalınlık üstünde direneceğim. Aynı şeyi başkaları da isterse deneyebilir. Başarabilirlerse alkışlarım onları..»**

Yalınlıktan söz eden Verlaine öte yandan biçimi de gözden ırak tutmaz asla. Bireysel duyguların ozanı için **biçim düşüncenin ayrılmaz bir parçası.** Şiirin ilk taslağı ona göre herhangi bir veridir, biçim yön verir bu taslağa. Mallarmé ya da Valery' nin şiirsel yaratmalarını, bilge ve mekanik çözümlemeler beklememek gerekir ondan. Ama, fransız şiirinde, biçim konusunda çok etken ve güçlü bir rol oynadı Verlaine.

Yol kaçışı simgeler

M. Adam'ın yaptığı yeni bir inceleme Verlaine' in yaşantısındaki egemen çizgileri açıklar. Yozlaşmış bir çocuğun ruh yapısı ve davranışları var onda. Oburdu, korkaktı ve yalancıydı. Yalnızlığa dayanacak güçte değildi. Davranışları kof bir gösterişten öteye gitmiyordu. Kendi kendine kararlar alamıyor, başkalarının düşüncelerine başvuruyordu. Bu yoz ve eksik yanlarının gelişiminden annesi ve babası sorumludur, Bu eksik ve yoz yanları özellikle ozan sarhoşken tek tek ortaya çıkar: büyük öfkelere kapılır, en sevdiği insanları bile kırar. Ama içkinin etkisi geçince, ayılınca pişman olur tüm yaptıklarına. Kuşkusuz bilinçaltı doluydu, gizli güçler vardı onu etkileyen. Ne Mathilde'i bırakabiliyor, ne Rimbaud'dan ayrılıyordu. Hızlı yaşadı ve ömrünü yoksulluk içinde tamamladı. Kendini değiştirmek, gidişine yeni bir yön vermek için çok çalıştı. Ama **nedensellik** (causalite) ilkesi ağır bastı. Ektiğini biçti. 1883'de, Belediyedeki eski görevini almak için çok çalıştı. Kötü geçmişi yüzünden vermediler bu görevi ona. Bayağılıklarının ve başıboş yaşantısının kurbanı oldu. Çetin gerçeklerden kurtulabilmek için düşlerine ve içkiye sığındı. Kaçmak istiyordu. Hem kendinden, hem mutsuz, kötü anılarla doldurduğu bir toplumdan. Şiirlerinde sık sık geçen yol, kaçışın, kaçma özleminin simgesidir. Bu kaçış özlemini zaman zaman uygular. Rimbaud ile birlikte Belçika'ya, İngiltere'ye kaçarlar.. Anılarıyla, pişmanlıklarıyla, kösnü arzularını dindirmek, kendini değiştirmek çabalarıyla dolu bir evrende yaşadı.

Yağmuru, loş yerleri ve sisi sever

Şiirlerinde sık sık gördüğü düşleri yazar. Ast-

rologue'lar ozanın **Neptune** yıldızının etkisi altında kaldığını ileri sürerler. Şiirlerinde durmadan yinelenen sözcük ve deyimler **Neptune** ve **Saturne** uydularının tuttuğu aynalara benzer.

Öfkeli ve melankolik bir kuzey adamı gibidir. İlkyaz ve yaz mevsimlerinden çok kıştan hoşlanır. Yolculuklarını güneşi bol ülkelere değil, İngltere, Almanya, Belçka ve Hollanda gibi sisli ve yağmurlu ülkelere yapar. Claudel Verlaine'e Ardenli çocuk derdi. Karataş adını takmıştı ona. Karataş bilindiği gibi, her zaman, yağmurdan nemli ve karanlıktır. Dizelerinde sık sık yağmur ve göz yaşlarına raslanır. (13) Kuzeyin sislerini sever, düşler evrenine götüren bütün ortamları sever. **Van Gogh** ve **Nerval**'i büyüleyen öğlen güneşlerinin aldatan görünüşüne kayıtsızdır. Dizelerini güneş batınca yazar. Şiirlerindeki kar beyazlıktır, çocukluk günlerine özlemdir.

«Su» sığınma özlemini simgeler

«**Su**» yapıtının ve yaşantısının genel yönünü gösterir. Varlığı, sürekli olarak, bilinçsiz davranışların, bilinçsiz eğilimlerin etkisindeydi. Ozanın yaşamına egemen ögeleri araştıran **Guy Michaud** şu soruyu sorar: **«Aradığı neydi?»** Ve şiirlerindeki sürekli imgelere, özellikle **su** imgesine yönelir. **Michaud**'ya göre **«ölü su», derin su», «göl»** ozanın düşlerinin de aynası. Bilinmeyen bir kadının düşünü kurar. Yumuşak, ısıtan bir sevi arar, tatlılıklarla dolu bir barınak ister, ana bağrına özlem duyar. Ayrıca, endişeler, vicdan azapları yer alır dizelerinde. **«Su beni çekiyor», «sevmekten korkuyorum»** der. Aynı duyguyla denize yönelir. Kısaca, **su** sığınmadır onda, barınaktır, anne bağrı ve çocuk günlere

özlemdir. Akıcı, ince, kaçak ezgilerle bu temaları yineler durur. Verlaine'i alınmış kararlar, yargılar, önceden tasarlanmış, ölçülüp biçilmiş düşünceler yönetmedi hiçbir zaman. Belki de bu yüzden gerçek anlamda bir sanat okulu öncüsü olamadı. Şiiri resimle, yontuyla, özellikle müzikle yarışır. Ne kuramcıdır ne de kuramsal. Diğer ozanların imgelerini korkmadan benimser. Onda her zaman ince bir duyarlılık var. Dizeleri kanatlanır, uçar. Bu ezgili dizelerin tadına varmak için onları başkaları okumalıdır. İyi şiir okuyamaz Verlaine, kendininkileri bile.

«Toprak» kasaba ile bağlantısını kurar

Yaşamında ve şiirinde etken ögelerden biri de **toprak.** Herşeyden önce bir kasabalıydı. Nitekim çiftçilik yapmak istedi ama bu girişim başarısızlıkla sonuçlandı. Kasabalının kurnazlığı da var onda. Un yaptığı zaman bu ününden yararlanmasını, çıkar sağlamasını bildi.

Ozanın kitaplarında, dizelerinde sık sık geçen sözcüklerden biri de «usluluk». Bu sözcük bazan Sago şeklini de alır. (14)

Ozan her zaman kendini iki kişilikli tanıtır. Onu yapıtmdan ayrı tutmak isteyenlere başkaldırır: **«Ozandır, öyle kibar, insandır, kirli hayvan.»** Şöyle tanıtır kendini: **«Bir Dante, görünmez ve çetin / Karanlığı Sade markisinin.»**

Verlaine'deki derin BEN'i, bu ruhtaki evrimi Jung ruhbilimi ile şöyle çözümleyebiliriz: «narcissisme, kişinin kendine duyduğu sevi.» Tanrısal evrenbilim (gnosticisme) kuramına göre Adem kendine aşık olduğu için göksel saltanatı yitirdi. Bundan sonra da, ayıbını gizlemek için organını incir

yaprağıyla örttü. Verlaine de yaşantısı boyunca kendi yüzüne saplandı. Kitaplarındaki, kendi yaptığı çeşitli karikatürler, onun kendi yüzünü iyi tanıdığını gösterir. Aynalar fiziksel uyumsuzluğunu yansıtır. Derin bencilliği işte bu çirkinliği yadırgıyordu. **Anılar ve Gezintiler**'de ikinci kişiliğiyle yüzleşmesini betimler: «**Kuzeyin sürekli rüzgarlarında çalkalanan güzel göller, kara göller, üstte kuğular, içerde tatlı su balıkları, çevrede pembe taşlar danteli vardı. Kendimi görüyordum. Bu tombul yüzüme baktığım zaman, bana dayanılması güç nice bayağı, çirkin ve alçak şeyler söyleyen bu gülünç tombullukla, bir zamanlarki zayıflığım ve çocuksu saflığım arasında geçen herşeyden utanıyorum!**» (15)

Verlaine'de narcissisme (bireyin kendine duyduğu sevi) hastalığı olduğunun üzerinde durduk. Aynı zamanda, amacı genç ve güzel kalmak olan narcissisme doğal çoğalma yoluyla biyolojik ölümsüzlüğe karşı. Verlaine'in eşcinselliğinin bir nedenini de bu duyguda arayabiliriz. Çeşitli girişimlerle, ikinci kişiliğinin imgesini, kendisinden daha güzel, daha genç ve ergen varlıklara yansıttı. Rimbaud'da bir destan yiğidini gerçekleştirmek istedi, onu efsaneleştirmeye kalktı : «Ölümlü, melek ve şeytan Rimbaud». Ama bu dostluk ayrılıkla sonuçlandı. Letinois ile ilişkileri daha iyiceydi ama bu kez de Letinois'nın ölümü ayırdı onları birbirlerinden. Cazals ile dostlukları oldu bir süre. Cazals'ın evlenmesiyle bu dostluk da sona erdi. İkinci kişiliğini bir türlü aşamıyordu. Çokluk bir erkek üstünde deniyordu ruhsal atılımlarını. Nerden kaynaklanır bu duygu? Babası güçsüzdü. Zamanında Verlaine ile yeteriyle ilgilenmedi (16). Kuzini Elisa

Moncomble'un ölümü, zamansız ölümü kuşkusuz onun için ruhsal bir yıkım oldu. Zira kuzini, bu genç kadın Verlaine'i herşeyden önce bir erkek olarak görüyordu. Verlaine'i bir erkeği yetiştirir gibi yetiştiriyordu. Yol gösteriyor, avutuyordu. Elisa'nın ölümünden sonra kendini içkiye verdi. Erkekliğinin uyanışı ise çok korkunç oldu. İçtiğinde dağıtıyor, kaba davranıyor, sapıklığını sergiliyordu. **Tatlı Şarkı**'da bir Mathilde vardı, sevgili. **Usluluk**'da da bir Mathilde var. Sevgiliyle karı arasında bocaladı. Bocaladığının ayrımına varınca da kendi başarısızlığını kabul edemediğinden karısına düşman oldu. Sevgi kine dönüştü. Evlilikte başarısızlık Rimbaud'ya tutkusunu arttırdı. Ve bu artan tutku Mons Cezaevindeki tutsaklıkla sonuçlandı. Ruhsal durumu Jung'un «Mana kişiliğine uygunluk» dediği durumu yansıtır. Babanın çocuk yaşantısından silinmesiyle, kadınsal'a, suçlananan yönelen Verlaine cezalanadırılmak ister. Ozanın bundan böyle cezalanadırılmış usluluk adlı şiiri de suçluluk duygusu taşıdığını gösterir. (16) Kendini bağışlatmak için, yaşamının büyük bir bölümü Tanrının çocuğu olmak çabalarıyla geçer. Mons Cezaevinde İncil'i iyice okuma ve dini uygulama olanağını bulan Verlaine artık uslandığını sanar. Cezaevinden çıktıktan sonra, Stickney'den Delahay'e şunları yazar: «Işığa kavuştum. Ne yüce armağandır bu! Gözlerim fizikötesini görüyor. Bütün sorunlara dalar gibiyim şimdi..» Din bilginleri ise onun Araf yolundan öteye gidemediğini, kutsal yaşamın eşiğinde kaldığını söylerler. Görülüyor ki, kösnülü dizelerinin yanı sıra dinsel şarkılar da yazan Verlaine tanrısal yolda topallayarak yürüdü. Özel yaşamındaki düzensiz, günahkar Verlaine,

herşeye rağmen dini bütün bir hristiyan olarak kaldı. Kendini Meryemin oğlu, küçük İsa'nın kardeşi düşünür: «Bugün bayram günüdür, çiçek gerekir bana / (İsmim altında yalnız gözyaşları olsa da) / Kulak verin hepiniz Meryemi çağırıyorum / Kötülükten, günahtan artık arınıyorum / Güçlü adı altında sevgili bir annenin..»

Boş dünyasını
Umut doldurur

Şiirlerinde egemen ögelerden biri de umut'dur. Bir saman çöpünün güneşli kıvılcımlarının simgelediği umut içinde yıkılan ve boşalan dünyayı doldurur. (17)

Pascal değildi Verlaine. Şiirler yaratmaları, belli kuramları yoktu. Ama, kendine özgü, tatlı ve ezgili bir şiiri vardı.

Jean RICHER

---

(1) **Sarhoş Gemi** ve **Sesliler** şiirleriyle bütün yazın çevresinin gözlerini üstüne çeken olağanüstü çocuk, Rimbaud, **Cehennemde bir mevsim** ve **Illuminations'** la bir yüz yıl sonrasının şiirlerini yazıyor, gerçeküstücülük (surrealisme) okulunun kurucusu oluyordu. Bilinçaltından fışkıran fosforlu dünyaları, kösnü duyguları, kül rengi billur gökyüzü ve şarapların aktığı şölenli yaşantısıyla, Daniel Repos'nun da belirttiği gibi, bütün anlamları aşırı bir biçimde yan yana getirerek, sözcükleri ölçüp biçerek, sonsuz insanı aşmaya, anlatılmaz gerçeği ele geçirmeye uğraşıyordu. Aynı yıllarda ve Rimbaud'nun yanı başında Verlaine, Lepelletier'ye gönderdiği mektupta şunları yazıyordu: «**Kişinin sürüleceği bir kitap hazırlamak is-**

tiyorum. Şiirlerde yalnızca görüntüler, eşyalar, eşyaların şeytanca yanları, iyilik, kötülük gibi kavramlar yer alacak. Her şiir üç yüz ya da dört yüz dizeden oluşacak. Ezgili ve oldukça şairce yazılacak bu şiirler.»

Üç yüz dört yüz dizelerle şiir değil, ancak koşuk, ölçülü sözler yazılır. Rimbaud'nun her dizede devrim yaptığı ve bütün günlerini Rimbaud ile geçirdiği bir dönemde Verlaine'in destana benzer şeyler yazmaya özenmesi pek garip. (Çevirenin notu)

(2) Ezgiye büyük önem veren, «havalanan bir şey olmalı dize» diyen Verlaine'in cezaevinde öyküye yöneldiğini görüyoruz. Bu öyküler dinsel öykülerdi. Cezaevi dedesinden kalma fanatik düşüncelerini hortlatmıştı. Ayrıca suçluluk duygusu içindeydi, günah çıkarmak istiyordu. Ölçü ve uyak endişeleri yüzünden rahat bir iç döküşe elvermiyordu şiir. Vicdan azaplarından kurtulmak için bu dinsel öyküleri yazması gerekiyordu. Bu öykülerden sonra yazdığı ve Lepelletier'ye gönderdiği dinsel şiirleri de güzel değil. Bir inancı en sade biçimde dile getirirler ama sanat gücü yok onların. Yer yer düzyazıyla yanyana yürür dize. Duygular kuru bir dille anlatılır. Fransanın gerici ve tutucu kalemleri bu dizeleri abartırlar. Örneğin Pierre Robin'e göre **Tanrım bana dedi ki** şiirinde Verlaine hristiyan lirizminin doruğuna çıkar. Aslında içinde lirizm bulunmadığı gibi, ozanın güçsüz şiirlerinden. Ama, dinsel şiirlerine de bir örnek vermek gerekiyordu. Bu yüzden çevirip, okurun bir yargısı olsun diye kitaba aldım. (Çevirenin notu)

(3) **Her gün geçen günlerin şavkı vurmada ruhum** ozanın en güzel şiirlerinden biri. Bu şiir, Verlaine'in ruhundaki, iyilik-kötülük, usluluk-dizginlenmiş başıboşluk, serüvenci bir yaşam-aile yuvasına özlem, meyhane-kilise ikilemini (dualisme) gösterir. Rimbaud'yu yaraladıktan sonra Mons Cezaevinde yatan ve alkol'le ve çevresiyle zorunlu olarak ilişkisini kesen ozan, ruhundaki şeytanın uslandığını sandı. Cezaevinden çıktıktan sonra İngiltere'nin bir köyünde yal-

nızlığına çekildi. Eski alkolik günlere yeniden dönmek istemiyordu. Batan güneşin kızıl ışıklarında eski günlerin yansımasını görmek korkutuyordu onu. Diz çöküp dua ediyordu boraya karşı. Her şeye karşın yüreğinde eskiye gizli bir özlem mi vardı. Kızgın ama yüce bir davranışla eski anıları öldürmek ister, kıyamaz:

«Kızgın olduğu kadar yüce bir davranışla
Öldürmeli mi dersin o eki anıları?
Boraya karşı ruhum, diz çök duaya başla.» (Ç.N.)

(4) Bir süre Parnasse Okulu içinde yer alan Verlaine, Şiir Sanatı (Art Poetique) şiiriyle Romantizme karşı çıkıyor ve sembolizm akımının öncüleri arasında yer alıyordu. Bu şiiri Melih Cevdet Anday ve Sabahattin Eyüboğlu çevirdiğinden, ben ayrıca çevirmedim. Ozanın sanat görüşünü yansıtır:

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki;
Ağır akak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun, hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün
Gün ışığı titremeli şiirinde
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
Ilgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ararengin peşindeyiz çünkü biz,
Rengin değil, ararengin sadece.
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz
Kavalı boruyla rüyayı düşle.

Nükte belâsından kurtulmaya bak;
Acı zekâ, sulu gülüş neyine?
İşe karıştı mı bu cins sarmısak
Maviliğin yaş dolar gözlerine.

Tut belagati boğazından, sustur
El değmişken bir zahmete daha gir.
Kafiyenin ağzına da bir gem vur
Bırakırsan neler yapmaz kim bilir?

Nedir bu kafiyeden çektiğimiz!
Hangi sağır çocuk, ya deli zenci
Sarmış başımıza bu meymenetsiz,
Bu kof sesler çıkaran kalp inciyi?

Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara.

Dağılıp tozu sabah rüzgârına
Mısraların alsın başını gitsin
Kekik, nane kokaraktan, dört yana...
Üst tarafı edebiyat bu işin.

(5) Huysmans: A Rebours romanıyla Mallarmé'yi ünlü kılan sembolist romancı. (Ç.N.)

(6) René Ghil: Ozan olmaktan çok sembolizmin kuramcısı olarak tanınır. Söze, sözcüğe yüklenir. Onun gibilerin tutumu yüzünden sembolizm sonunda yanlış tanınır, yavanlaşır. (Ç.N.)

(7) Romantiklere tepki olarak ortaya çıkan «décadent'lar» çok az kullanılmış sözcükleri şiire sokarak büyülü bir hava doğuracaklarını sandılar, ama yaptıkları saçmalıktan öteye gidemedi. (Ç.N.)

(8) Yazar akımları birbirine karıştırıyor. Verlaine ve çevresindeki gençler biçimde ustalık ve incelik peşindeydiler derken Parnasse Okulunu anlatmak ve Verlaine'in hâlâ bu tarihlerde Parnassien'ler içinde yer al-

dığını söylemek istiyor. Oysa Verlaine «Şiir Sanatı»nda sembolizmin, örtülü güzelliğin temellerini atmıştı ve çoktan, soğuk plastik güzelliğe saplanıp kalan Leconte de Lisle ve Banville'den bağlarını koparmıştı. (Ç.N.)

(9) Yazar burada da yanılıyor. Verlaine «roman» okulunu neden benimsesin? Yapı olarak romantik. Ama biçimde sürekli yenilikler peşinde. «Tek heceli» yani, üç, beş, yedi, dokuz, on bir, onüç heceli dizeleri savunuyor ve bunu eski kalıpları yıkmak için yapıyor. Roman okulunda yer almak istemesi onun için geriye dönüş olurdu. (Ç.N.)

(10) Çağının ozanları içinde, kitap hazırlamayı en iyi Verlaine ve Mallarmé'nin bildiği üstünde ısrarla durulur. Verlaine kitapta daha çok konu bütünlüğü arar. Bu nedenle, yazdıklarını bazan bir gelecek kitaba bırakmasını bilir. (Ç.N.)

(11) Son yıllarında ünü oldukça yayılmıştı, her yazdığı yayınlanıyordu. Ayrıca geçimini de bir ölçüde yazdıklarıyla sağlamak zorundaydı, iyiyi, kötüyü seçme olanağı yoktu elinde. Belki bu nedenlerle de, yapıtlarında güzelle çirkin bazan bir arada yer alıyordu... Yanyana ve Usluluk kitaplarının karşılaştırılmasına gelince, Jean Richer'nin de değindiği gibi bu iki kitap aslında birbirinin devamı gibi. Örneğin, Yanyana'nın en güzel şiirlerinden biri olan **Boş İzlenim**, tıpkı Usluluk'taki dizeler gibi ozanın Mons Cezaevinde yattığı günlerde yazılmıştır. Aslında Yanyana onun en ilginç kitabı. Kendini çekinmeden sergiler. Günah çıkarma mı? Eşcinsel Yunan kadın ozanı Sapho ile birlikte, sevi yorgunluğunun gazaba getirdiği, soğuk kumsallar boyunca koşan dişi bir kurt. Artık Tanrısına bile tapmayı unutur. Bir dostuna bu kitabı hakkında şunları yazar: «**Bu yapıtta ortaya koymak istediğim şeyi bulacaksınız: BEN, açık sözlü ve yoksulluğunda özgür insan. Hiçbir sapıklık yok bu kitabımda. Bütün özdenliğimle kendini ortaya koydum...**» Din ve kösnününün birlikte yer aldığı bir yapıt. (Ç.N.)

(12) Verlaine'in şiir dili konusunda Paul Valery şunları

yazar: «Dilin iki ucu arasında oynak ve özgün dize en ince ezgili seslerden düzyazıya dek inme cesaretini gösterir. Bazan da düzyazının en kötü biçimleriyle birleşir. Şiir Sanatı'nda sözünü ettiği kurallar ve biçimi kendi duygu potasında eritir. Kendinden öncekilerinin ya da çağındakilerinin koyduğu kurallara aldırmaz. Yapıtlarında, biçim bakımından, üslup bakımından Leconte de Lisle'in, Baudelaire'in, Rimbaud'nun bilinçli ya da bilinçsiz etkilerine raslanır. Ama eski sözcüklere yeni anlamlar verir, fransızca sözcüklerde, yunanca, latince, ingilizce sözcüklerden yararlanarak değişiklikler yapar. Eskileri sever. Sık sık okur onları. Özellikle yaşamının son yıllarında iyi zevkin sınırlarını aştı, argo kullanmaya, düşük bir dille yazılmaya başladı.»

Fransız şiirinde Verlaine'in önemli bir yeri var. Uyakları ve ölçüleri sürekli değiştirerek dizenin özgürlük kazanmasına yol açtı. Erkek uyaklarla olduğu kadar dişi uyaklarla da yazdı. İki uyak üstüne dize kurdu, üçlü uyağı kullandı. Şiirlerinde iç uyaklara (assonance, allitération) yer verdi. Cinaslar kullandı. Uyaksız dizeler de yazdı. Seslere karşı çok duyarlı bir kulağı var. Yedi ya da dokuz heceli şiirlerini okuyan sekiz heceli sanar. Hatta on üç heceli şiirleri bile on iki heceli alexaendrin'lerin sesinden pek uzaklaşmaz.

Durakları değiştirdi. Bazan hepten kaldırdı. Birinci dizenin anlamını, durak değişiklikleriyle ya da duraksız ikinci, üçüncü dize tamamlar. Ritimde en son değişiklikleri gerçekleştirdi. Denebilir ki özgün dizenin gelişimini o hazırladı.

Verlaine şiirlerinde sözcüklerin bile uslularını, yumuşaklarını seçti: beşik sallamak, nazlamak, sıcak, ılık, yumuşak, solgun, ince, şarkı, su... Ozanın sözcükleri Baudelaire'inkiler gibi derin düşüncelere götürmez, ürperti yaratmaz, Rimbaud'nun sözcükleri gibi okuru bilinçaltının uçurumlarında dolaştırmaz. Ilık, tatlı bir rüzgar gibi saçlarımızı okşar, çocuk alnımızı öper... Usluluğu çağrıştıran yorgunluk şiirinin başat temalarından, kavramlarından bir diğeri.

Yorucu bir yaşam sürdüğünü gördük. Yorgunluğu hem fiziksel, hem ruhsal. Herşeyden önce alkolün verdiği bir yorgunluk var. Ayrıca yaşamı da yorucu. Sürekli yer değiştiriyor, kavga ediyor, yürek kırıyor. Sonra yaptıklarına pişman oluyor. Pişmanlıklar içindeki bir beden zinde olamaz, salıverir kendini. Bir de bilinçaltının getirdiği yorgunluk var. Kurallara uyamıyor, başkaldırıyor ve toplumdan dışlanıyor. Başkalarına sığınmak istiyor, sığınamıyor. Mutluluk arıyor, bulamıyor. Hem kadınlarla ilişki kuruyor, hem erkeklerle. Bunlar ruhunda fırtınalar yaratıyor, ruhsal bir çöküntüye, ruhsal bir yorgunluğa sürüklüyor. Dinlenmek istiyor, uykunun barışını arıyor. Zühal Şiirleri'ndeki Yorgunluk sonesinde «Öpsün yorgun tenimi uykulu okşayışlar» der. Green'de şu tatlı dizeler yer alır: «Ko içimde kabaran coşkun fırtına dinsin / Sen dinlenirken ben de göğsünde uyuyayım.» Sapho'da bedensel sevilerden doğan yorgunluklar anlatılır: «Arzu yorgunluğunun gazaba getirdiği / Sapho, mağara gözlü, taş bağırlı ve kızgın / Koşar dişi kurt gibi boyunca kumsalların» Yorgunlukları ancak «beşik gibi bir zindan boşluğunun» içinde dindi. (Ç.N.)

(13) Yağmur Şarkısı şiirinde yağmur ve gözyaşı birleşir. (Ç.N.)

(14) Alınyazısının sürüklediği düzensiz yaşamdan kurtulabilmek için çok çalıştı. Ömrü boyunca usluluğa özendi. Meyhanelerde içkiyle vicdan azabının sesini dindirmeye çalışırken öte yandan da kiliselere koşuyor, kurtuluşu için dua ediyordu. Karısıyla barışmak, aile yuvasının sıcaklığını yeniden tatmak, düzenli yaşama kavuşmak istiyordu. Ama tutkular bırakmıyordu yakasını. Mons Cezaevinde yatınca artık uslandığını sandı. Nitekim, çoğunluğu cezaevinde yazılmış şiirlerini bir araya getiren kitabına Usluluk adını verdi. İçkiye ve başıboşluğa yeniden sürüklendi. (François Porché, VERLAINE TEL QU'IL FUT.)

(15) Bu satırlar Ahmet Haşim'i ansıtıyor. İki ozan arasında, sanat benzerliği dışında, duygu ve düşünce

benzerliği de var. Haşim de ömrü boyunca çirkinliğinin acısını duydu, başını ve yüzünü yadırgadı. «Başım» adlı şiirinde fiziksel yapısından hoşnutsuzluğunu dile getirir: «Bu cehennemde yetişmiş kafaya / Kanlı bir lokmadır ancak mihenim / Ah ya Rabbi, nasıl birleşti / Bu çetin başla bu suçsuz bedenim?» Aslında her iki ozan da, pek çirkin olmadıkları halde, kendilerinden öç alırmışçasına fiziklerini abartır, aşağılarlar. Her iki ozan da geceyi ve karanlığı sever, şiirlerini gece yazarlar. Yakup Kadri, Ahmet Haşim adlı kitabında şunları yazar: «Kendisinin son derece çirkin bir adam olduğunu zannediyordu. Ve bu zan, ona ilk gençlik çağından son demine kadar hayatı zehir eden tasalardan biri olmuştur. Bir gün demişti ki: «Mon cher, dün gece bu suratımın hali uykumu kaçırdı. Onu şöyle hayalimde bir tashih edeyim dedim. Mesela alnımı daha muntazam bir şekle soktum. Kafamı lepiska saçlarla örttüm. Yanağımdaki Halep çıbanını hazfettim (aradan kaldırdım). Çenemi incelttim. Gene bir şeye benzemedi. Anladım ki bu kafayı kökünden kesip atmaktan başka bir çare yok.»

Her ikisi de Nerval ve Van Gogh'u büyüleyen bol güneşlerden hoşlanmaz. Güneşi ancak batarken severler: «Şu bakır zirvelerin ardından / Bir süvari geliyor kan rengi. (Ahmet Haşim).», «Her gün geçen günlerin şavkı vurmada ruhum / Kızıl aydınlığında bakır renk ışıkların.» (Paul Verlaine)

Her iki ozan da dizede ezgiye büyük öncelik tanır: «.. Şairin lisanı (...) musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, mutavassıt bir lisandır.» (Ahmet Haşim, Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar). «Musiki, her şeyden önce musiki» (Paul Verlaine, Şiir Sanatı). Resim Verlaine ve Haşimi birbirine bağlayan bir diğer ortak yan. Doğayı gözlerimizin önüne sererler. Bu doğa betimlemeleri ozanları bir yandan Parnasse Okuluna, bir yandan da Sembolizm Okuluna bağlar. «Su» Verlaine'in de, Haşimin de şiirlerinde sık sık işlenen bir tema. Göl Saatleri'ndeki şiirlerin hemen hepsinde, Piyale'deki şiirlerin bazılarında su ögesi işlenir.

Sanat da hava topluma uyumun simgesi olarak bilinir. Şiirlerinde hava temasını işlemeyen ozanların uyumsuz ozanlar olduğu söylenir. Bu yönden de Verlaine ile Haşim arasında benzerlik var. Açık havaları sevmiyorlar.

Yaşamı, sanat anlayışı ve şiiri ile Verlaine'e benzeyen bir başka ozanımız daha var: Cahit Sıtkı Tarancı. Verlaine gibi o da fiziksel çirkinliğinden yakınır. Bu gerçeği, Tarancı'nın yakın arkadaşı, ozan Ziya Osman Saba'dan dinleyelim: «Cahit, kendisinin çirkin, hiçbir kızın beğenemiyeceği kadar çirkin olduğuna inanmıştı. Bence, erkekte çirkinlik ve güzelliğin hiçbir önemi olmadığı halde o, bu konuda aşırı bir duyarlık gösteriyor, bunu bir kara talih sayıyordu. Ta o yıllardan beri aklımdan çıkmamış, aşağı yukarı şöyle diyor: «Ben çirkinim, yetişkin kızlardan beni beğenen olmaz. Onlar tecrübelidir. Ben, ancak, küçük yaştaki toy kızları elde edebilirim, ancak onlar bana yüz verirler..» (Ziyaya Mektuplar). Görülüyor ki, daha başka nedenlerin yanı sıra, fiziksel çirkinlik Verlaine'i eşcinselliğe, Tarancıyı sübyancılığa itiyordu. Verlaine gibi Tarancı da içkiye sığınır, düzensiz bir yaşam sürer, aradığı düzenli yaşam ve bu mutluluğa bir gün evlenerek kavuşabileceğini sanır. Ziyaya mektuplarında şunları yazar: «(...) yaşantıma, evime, koluma, mutluluk tasarılarım arasına girmiş bir kadın ya da genç kız henüz yok. Zaten yaşantımın, kadınsız filmlerdeki tatsızlık ve sıkıntı ile akışı bundan ileri geliyor. Bereket versin annem var; kız kardeşlerim de umduğum kadar şefkatli bana karşı. Kısmen avunuyorsam da, gündüz kolumda, gece koynumda, boşluğunu duyduğum o renk, ses, koku ve etden oluşan dişi varlığa özlemim gittikçe artmaktadır. Bana öyle geliyor ki, herkese doğal görünen evlilik, hatta evlilik dışı beraberlik yaşamı benim yaşamım olmaya başlarsa, büsbütün başka bir insan olacağım; bakışımdan, adım atışımdan, mırıldandığım şiirlere kadar herşeyim değişecek, varlığımda, şimdiye dek idrak edemediğim bir olağanüstü ve sürekli ilkyaz hüküm sürecek. Ama bakalım böyle bir mutluluğa alınyazım elverişli mi?» (Ziyaya Mektup-

lar, s: 115-116). Verlaine gibi Tarancı'da da baba silinir, anne ön plana çıkar. Ozan, Burhaniye'den Ziya Osman'a şunları yazar: «Annemi hatırlatan her eşya parçası gözümde daha azizdir. Onlarda, o eşya parçalarında, en gizli yaralarımı sarmaya hazır bir elin şifa ve mutluluk vadeden şefkatli yardımını seziyorum.»

Verlaine ve Cahit Sıtkı'nın şiir temaları da birbirine benzer. Cahit Sıtkı çokluk ölüm temasını işler. Verlaine'e gelince, ilk şiirinin de son şiirinin de adı: Ölüm.

İkisinin de şiiri hüzünlü düşünce'ye dayanır.

Şiirlerinde biçime büyük ağırlık verirler. Örneğin Cahit Sıtkı, Otuz Beş Yaş şiirindeki dize sayısının da otuz beş olmasını önceden tasarlar.

Değişik ölçüler denerler. Şiir sözlükleri az sayıda sözcüklerden oluşur. Yalınlığı, sade anlatımı severler.

Cahit Sıtkı Verlaine'in Nevermore, Green ve Gök Öyle Mavi, Durgun şiirlerini dilimize çevirdi. Ozanın diğer şiirlerini de okuduğunu sanıyorum. Burhaniye'den Ziya Osman'a şunları yazar: «Kızkardeşim Nihal'in de düğünü bu ay içinde olacağı için, sen kardeşimin de nişanlandığın müjdesini bu ay içersinde almak isterim. Arkasından, Verlaine'in «N'est-ce pas en depit des sots et des mechant, / Qui ne manqueront pas d'envier notre joie, / Nous serons fiers parfois et toujours indulgents» dizeleriyle başlayan şiirler cinsinden şiirler yazarsın. Görmelisin o zaman benim keyfimi.. Aklıma gelmişken, Verlaine'in bütün şiirlerini bir araya toplayan bir kitap çıkmıştı vaktiyle. Bulabilirsen al ve bana gönder. Nasılsa sana gelecek ay para çıkaracağım. Sevgiline «Votre âme est un paysage choisi» dizeleriyle başlayan şiirler de yazman gerek..» Bir başka mektubunda da Cahit, Ziya Osman'ın Verlaine'in «choix»dan okunması düşüncesine katılıyor. Ayrıca, Cahit Sıtkı'nın mektuplarında, çeşitli nedenle Verlaine'in sözü edilir. Tarancı Verlaine'i över, beğenir, öyle ki, bazan kendi şiirlerine de Verlaine'den dizeler aktarmaktan, ya da ondan

açıkça esinlenmekten çekinmez: «Anılar, ne istiyorsunuz beneden, anılar? / Uçuruyordu ardıç kuşlarını sonbahar..» (Paul Verlaine), «Bilmem ki hatıralar / Ne istersiniz benden / Gelir gelmez sonbahar.» (Cahit Sıtkı Tarancı). «Gökyüzü üstünde damın / Öyle durgun mavi / Sallanır üstünde damın / Dal beşik misali» (Paul Verlaine), «Gök mavi mavi gülümsüyordu / Yeşil yeşil dallar arasından.» (Cahit Sıtkı Tarancı). «Bu sakin uğultu Tanrım / Kentten gelmede (Paul Verlaine), «Şehirden gelen uğultu / Dinlemeğe doyamadığım» (Cahit Sıtkı), Örnekleri çoğaltmayı gerekli görmüyoruz. (Çevirenin notu)

(16) Aynı suçluluk duygusunu Baudelaire **Kendini cezalandıran kişi**'de, Rimbaud **Utanç** şiirinde dile getirir.

(17) Yazarın sözünü ettiği şiir **Umut Parıldamakta** sonesidir: «Umut bir saman gibi ışıl ışıl yanmada / sarhoş eşek arısından ne korkar durursun / Dirseklerin masada ne uyuklar durursun / Bak güneş kuytuların içinde tozlanmada..» «Sarhoş eşek arısı» eski günlerin geri gelme korkusunu simgeler. Önsezileri geleceği fısıldamıştı kulağına. Nitekim, kurtuluş için bütün çabalarına rağmen alınyazısı onu yeniden yıkımların kucağına attı. (Ç.N.)

Şiirlerinden Seçmeler

POÈMES SATURNIENS

ZÜHAL ŞİİRLERİ

Melankoli

GEÇMİŞ OLA

Anılar, ne istiyorsunuz benden, anılar?
Uçuruyordu ardıç kuşlarını sonbahar,
Sararmış ormanlarda eserken deli rüzgar
Altın mızraklar gibiydi tekdüze ışıklar.

Yar yanıbaşımda dalgın dalgın yürüyordu,
Düşünceler, saçlar rüzgârda savruluyordu,
Ansızın bakışları bana çevriliverdi
Usulca, «en hoş günün hangisi» diye sordu.

Tatlı ve serin sesi büyülemişti beni,
Giz dolu bir gülüşle yüreğimden geçeni
Anlattım, ellerini öptüm taparcasına.

—Ah! ilk sevda çiçekleri, burcu burcu kokan,
İlk «evet» dediği an tatlı bir fısıltıyla
Sevgili dudakların sunduğu ilk armağan.

P. V.

ÜÇ YIL SONRA

Çürümüş dar kapıyı açtım ardına kadar,
Günün ilk ışığıyla her sabah aydınlanan
Nemli bir kıvılcımla çiçeği pul pul yanan
Küçük bahçeye girdim yüreğimde anılar.

Herşey yerli yerinde: o delişmen asmalar,
Sevimli çardak, iskemleler Hint kamışından...
Yaşlı adam, tükenmeyen hüznünü yakınan,
Fıskiyeden gümüş bir sesle dökülen sular.

Yine eskisi gibi titriyor tomurcuklar,
Ve rüzgarlarda salmıyor iri zambaklar,
Gidip gelen her tarlakuşu tanıyor beni.

Ayakta bekler buldum, yeşil yolun sonunda
Alçıları dökülmüş Velléda heykelini
Muhabbet çiçeğinin yaban kokularında.

P. V.

DİLEK

Ah! Yârenler! İlk sevgililer! Ve çiçek tenler
Saçların altın rengi, gök rengi bakışların,
Kendiliğinden doğan ürkek okşayışların
Korkuyla dokunduğu sevgili toy bedenler!

Yazık! Uzaklarda mı o kıvançlı, saf günler?
Herşey ilkbaharına doğru çılgınlıkların
Kanatlanıp uçtu mu? Sonsuz acılarımın
Hüznümün, kıvancımın kışları birer birer!

İşte yapayalnızım ürkek ve yapayalnız,
Umutsuz, garip bir öksüz misali ablasız,
Daha çok üşüyorum ak saçlı bir adamdan.

Sen ey bizi ısıtan nazlı sevdâ kadını
Tatlı, düşünceli, esmer ve asla şaşmayan,
Ve bazan bir çocuk gibi öpen alnımızı!

P. V.

YORGUNLUK

Usluluk, usluluk, usluluk, ah, ne güzeldir!
Bırak biraz dinlensin bu alevli arzular.
En doğumsuz anında bile sevdanın, ey yar
Kadın bizi ablaca terkedebilmelidir.

Öpsün yorgun tenimi uykulu okşayışlar,
Sıcak soluğun, salman bakışın bence bir.
Git, uzun bir öpücüğün tadında değildir
İnatçı titreyişler, çılgın kucaklayışlar!

Ama sen haylaz çocuğum, diyorsun ki bana:
«Yüreğimde tutkunun boruları çalmada!»
Aldırma sen borular bildiği gibi çalsın!

Alnını alnıma koy, ellerini elime
Yarın bozsan bile gel andiçelim seninle,
Ve ağlayalım sabaha dek, ey küçük çapkın!

P. V.

ALIŞTIĞIM DÜŞ

Hayâl eder dururum; yüreğimi dağlayan
Düşünü bir kadının, sevdiğim, beni seven,
Ne tüm özge bir insan, ne kendine benzeyen
Bilinmedik bir kadın, beni seven, anlayan.

Beni anlıyor O, ve yüreğim, ışıldayan
Yüreğim O'nun için sorun olmaktan çıktı,
O'dur solgun alnımın sıcak ıslaklığını
Gözyaşlarıyla serinletmek için ağlayan.

Bilmem, esmer mi, sarışın mı, kızıl saçlı mı?
Hatırladığıma göre, tatlı bir ismi vardı
Ömrün sürgün ettiği âşıklarınki gibi.

Bakışı bakışına benzerdi anıtların,
Sesi vardı ki uzak, sâkin, ağır bir sesi
Perde perde kaybolan sesince âşıkların.

P. V.

A UNE FEMME

BİR KADINA

Size bu dizelerim, yumuşak bir rüyanın
Ağladığı, güldüğü iri gözlerinize
Arınmış ruhunuza, bu dizelerim size
Gelen derinliğinden kızgın acılarımın.

Yazık! Başıma bela kesilen karabasan
Gittikçe kızgın, çılgın, kıskanç bir hal almada
Bir kurt sürüsü gibi durmadan çoğalmada
Alınyazımı kana boyayan karabasan.

Acılar içindeyim, acılar, korkunç, ağır
İlk insanın kalbini dağlayan ilk hüzünler
Benim hüznüm yanında çoban türküsü kalır.

Sizin acılarınız kırlangıçlara benzer
Uçuşan bir öğlen sonrasının gökyüzünde,
—ey sevgili— bu güzel, ılık eylül gününde.

P. V.

PAYSAGES TRISTES
A Catulle Mendès

ÜZGÜN GÖRÜNÜMLER
Catulle Mendès'e

CHANSON D'AUTOMNE

GÜZ ŞARKISI

Yaralıyor kalbimi
İçli kemanları
Güz'ün
Gönlümde
Tekdüze
Hüzün

Herşey soldu
Saat çaldı
Biliyorum
Anıp eski
Şen günleri
Ağlıyorum;

Düştüm kara
Bir rüzgara
Beni her an
Sağa sola
Yaprak misa
Li savuran.

P. V.

YILDIZ VAKTİ

Ay kızıldır dumanlı gökyüzünde
Danseden bir sisde uykuya dalar
Dumanlı kır, çığrışır kurbağalar
Yeşil kamışların titrek hüznünde;

Ateş böcekleri dolanır durur,
Örtüverir çiçekler taçlarını;
Uzaklara, kavak ağaçlarını
Yansıtan belirsiz gölgeler vurur;

Baykuşlar uyanıverir, sessizce
Karanlığı yararlar ağır ağır,
Zenit sağır ışıklarla donanır
Venüs doğar ve başlar kara gece.

CAPRICES
A Henry Winter

KAPRİSLER
Henry Winter'e

FEMME E CHATTE

KADIN VE DİŞİ KEDİ

Kediyle oynuyor kadın
Ne de güzel yaraşmış bak
Karanlığında akşamın
Beyaz el ve beyaz ayak.

Nasıl da gizliyor kadın
Bıçak gibi keskin parlak
Katil tırnağını —hayın—
Eldivende saklıyarak.

Öteki de, sözüm ona
Pençesini saklamada
Ama yutmuyordu şeytan...

Şimdi çınlıyor odada
Bir kahkaha havalanan
Parlıyor dört fosfor nokta....

P. V.

ÖPÜCÜK

Öpücük! okşayışlar bahçesinin kızıl gülü!
Canlı gönül yoldaşı dişlerde ve dudaklarda
Alevli yüreklerde, büyülü yorgunluklarda
Tanrı Amour'un söylediği o tatlı türkü!

Ölümsüz öpücük! Bağışlayıcı, çan sesli!
Eşsiz şehvet, esriklik asla anlatılamayan.
Selam! Kutsal bedeni üstünde eğilmiş insan
Mest olan bir mutlulukla bilmeden tükettiği.

Rhin şarabı örneği, tatlı bir musiki gibi
Avutursun, sallarsın yüreğimizi bütün gün
Can çekişirken erguvan kıvrımlarında hüzün
Senden doğar Goethe'nin ya da Will'in şiirleri.

Ben, çelimsiz ozanından Parisin, bu küçücük
Çocuksu dize demeti armağan olsun sana.
Eğer sen de bir armağan vermek dilersen bana
Asi dudağına yarin dökül ve gül öpücük.

P. V.

SERENADE

Mezarın dibinden şarkı söyleyen
Bir ölünün sesi gibi,
Dinle, sen kaçtıkça sana yükselen
Hırçın ve boğuk sesimi.

Tatlı ezgisine mandolinimin
Aç ruhunu, kulağını
Senin için yaptım, ah, senin için
Bu hâzin, tatlı şarkıyı.

Dilimde, karanlıklardan arınan
Gözlerindeki şarkı
Ve siyah saçından, göğsünden akan
Léthé, Styx ırmakları.

Mezarın dibinden şarkı söyleyen
Bir ölünün sesi gibi
Dinle, sen kaçtıkça sana yükselen
Hırçın ve boğuk sesimi

Sonra öğeceğim, gerektiğince
Bu güzelim, kutsal teni
Ki uykusuzluklarımda her gece
Kokusu büyüler beni.

Söyliyeceğim, öpüşünün tadını
Bitmek üzereyken şarkım
Yaşantımın sıcak, tatlı kadını
— Meleğim! — Orospum! Canım

Tatlı ezgisine mandolinimin
Aç ruhunu kulağını
Senin için yaptım, ah, senin için:
Bu hazin, tatlı şarkıyı.

P. V.

FÈTES GALANTES
A Felicien Champsaur

ÇAPKIN TORUNLAR
Felicien Champsaur'a

KIR TANRISI

Yeşilin yüreğine gülüyor
Bir Kır Tanrısı kızgın toprağın
Kara rüzgarlar eser biliyor
Ardından böyle durgun anların

Ki bizi bu vakte sürüklüyor;
Biz üzgün gezginleri yolların,
Kaçanlar hep pervane oluyor
Çevresinde boğuk davulların.

P. V.

EN SOURDINE

SESSİZCE

Yüksek dalların üstünde
Gün batarken sessiz sessiz
Sıyrılalım bu sükûndan
Sevdâmıza dalalım biz.

Kalbimizi, ruhumuzu
Duygumuzu eritelim
Garip hüznünde çamların
Biribirine katalım.

Gözlerini yum hafiften,
Kolunu döşünde kuşat,
Ve uykulu yüreğinden
Bütün endişeleri at.

Koyverelim kendimizi
Kıvrımını çayırların
Ayağımıza getiren
Salıncağına rüzgârın.

Kara çamlarda törenle
Ağır ağır ağır gün batacak,
Ve umutsuz sesimizle,
Yanık bir bülbül ötecek.

İÇLİ GÖRÜŞME

Issız ve buz tutmuş eski alanda
İki gölge geçiverdi bir anda.

Dudakları sarkık, ölgün gözleri
Ve güçlükle duyuluyor sözleri.

Issız alanda düşsel iki kişi
İki gölge anımsadı geçmişi.

— Hatırında mı o büyülü anlar?
— Artık hatırlasam da neye yarar?

— Ah! o mutlu, o güzel günler gelir
Gözlerimin önüne! — Olabilir.

— Umut büyük ve maviydi gökyüzü!
— Umutlar yenildi, bıraktı bizi.

Yürüyorlardı alanda böylece,
Dinliyordu onları ıssız gece.

LA BONNE CHANSON

TATLI ŞARKI

KAYBOLMADAN ÖNCE SEN

Solgun sabah yıldızı
Kaybolmadan önce sen
—Söylüyor bıldırcınlar
Türkünü kekiklerden—

Dön bir kez şiirine
Aşk dolu bakışların
—Gör, günle gökyüzüne
Çıkışını kuşların.—

Çevir tan'ın mavide
Boğduğu bakışını
—Bir kıvanç öylesine
Doldurur tarlaları!—

Uzağa, ah, uzağa
Aksetsin düşünceler!
—Kıvançla ışıldasın
Otlar üstünde çiyler.—

Sallandığın yetmez mi
Uykulu hoş bir düşte...
— Çabuk kaç küçük dostum
Bak, gün doğmada işte.—

BEYAZ BİR AYIŞIĞI

Beyaz bir ayışığı
Ormanları bürüyor;
Bir ses dal uçlarından
Çardaklara yürüyor
Işıl ışıl ağaçlar...

Nerelerdesin ey yâr.

Gölekler yansıtıyor,
O derin aynalarda
Söğütün gölgesini
Dinliyelim dallarda
Yanık sesini yelin...

Hayâl kuralım gelin.

Sanki geniş ve sıcak
Bir huzur dökülüyor
Yıldızların alkuşak
Rengine boyadığı
Masmavi ufuklardan

Tanrım bu ne güzel an.

DEMEK BİR YAZ GÜNÜ OLACAK

Demek bir yaz günü olacak düğün
Vurdukça ipekli atlas giysine,
Güzellik katacak güzelliğine
Kıvancımın suç ortağı koca gün;

Bekleyişin heyecanıyla solgun,
Mutlu alnımız üstünde gök yüzü
Kıvrım kıvrım örtecek üstümüzü
Bir çadır misali; masmavi, uzun;

Ve akşam olunca bir hoş esecek
Nazlı duvağında oynaşan rüzgar
Yumuşak bakışlarıyla yıldızlar
Yeni evlilere gülümseyecek.

ROMANCES SANS PAROLES

SÖZSÜZ ŞARKILAR

ARIETTES OUBLIÉES

UNUTULMUŞ ARİETTALAR

YAĞMUR ŞARKISI

Yağmur çiseliyor kente
A. Rimbaud

Kente yağan yağmurlar
Kalbimde kan ağlıyor
Bu nasıl hüzündür ki
Canevimi dağlıyor?

Ey hoş yankısı yağmurun
Çatılar üstünde, yerde!
Hüzün dolu yüreklerde
Tatlı şarkısı yağmurun!

Bu nefret dolu kalbimde
Bir nedensiz yasdır ağlar
İhanet mi desem? değil
İçimde bir kuruntu var.

Kuruntulardır en çetin
Acıları ömrümüzün,
Sevdadan ve kinden yoksun
Kalbimde dağlarca hüzün!

ÖPTÜĞÜ PİYANO...

Öptüğü piyano narin parmakların
Kızıl akşamda ışıl ışıl yanıyor,
Ve çok eski, ince, tatlı bir şarkının
Hafif kanat vuruşları dolanıyor
Ve odasında korkuyla salınıyor,
O teni burcu burcu kokan kadının.

Nenin nesidir bu beşik ki aniden
Garip bedenimi nazlı nazlı sallar?
Söyleyin nedir istediğiniz benden?
Tenimde dolanan garip ve inceden,
Ve ey uzaklaştıkça ölen şarkılar
Aralık pencerelerde can çekişen?

AĞAÇLARIN GÖLGESİ

Bir dalın tepesinden suya bakan bülbül kendini ırmağa düşmüş sanıyor. Meşe'nin doruğunda, yine de boğulmaktan korkuyor.

(CYRANO DE BERGERAC)

Sisli çayda duman gibi ölürken
Suda gölgesi dalların
İşitilir ağaçlarda dem çeken
Yanık sesi kumruların.

Ey yolcu, ruhunu yansıtan bu yer
Nice yüreği dağladı,
Boğulan umutlarına garipler
Kumrular gibi ağladı!

PAYSAGES BELGES

BELÇİKA'DAN DOĞA GÖRÜNTÜLERİ

TAHTA ATLAR

Dönün, dönün, tahta atlar
Yüzlerce, binlerce, dönün,
Dönün, gündüz, gece, dönün,
Dönün çalsın obuvalar.

Hizmetçi kız, gürbüz asker
Sırtınızda oturmakda
Hanımdan, beyden uzakta
Efendidir sevgililer.

Kâlplerin atları, dönün
Çapkın âşık gözederken
Dönün, durup dinlenmeden,
Çevresinde pistonların.

Deli eder, böyle sarhoş
At üstünde dolanması!
Belde huzur, başta ağrı,
Toptan kötü ve toptan hoş.

Dönün, mahmuz kullanmadan
Dörtnal giden tahta atlar,
Dönün ki dönsün âşıklar
Dönün, dönün, ot ummadan.

Çabuk olun nerdeyse bak,
Güvercinleri sessizce
Toplamak üzere gece,
Fuardan, hanımdan uzak.

Dönün, gökyüzü tenine
Yıldızları giyiniyor,
İşte âşıklar gidiyor.
Dönün tambur seslerine.

AQUARELLES

SULU BOYA RESİMLER

YEŞİL

İşte dallar, yapraklar, çiçekler tomur tomur
Ve işte yüreciğim hep senin için çarpan.
O beyaz ellerinle kalbimi yırtma n'olur
Güzelim gözlerinde, ko hoşca geçsin zaman.

Çiğlerle bezenmişim, kapına düştü yolum
Ki vurmada alnıma buzlu bir sabah yeli
Serin ayaklarında dinlenir yorgunluğum,
Düşünde huzur dolu günlerin en güzeli,

Terütaze göğsünde bırak başım gezinsin
Öpüşlerini hâlâ tenimde duymadayım,
Ko, içimde kabaran coşkun fırtına dinsin
Sen dinlenirken biraz göğsünde uyuyayım.

USANÇ

Kıpkırmızıydı güller
Kapkara sarmaşıklar.

Sen az uzaklaşıver
Umutsuzluklar başlar.

Gökyüzü mavi, durgun
Ve yemyeşildi deniz

Korkarım, —beni bir gün
Bırakıp gidersiniz—

Usandım yapraklardan
Çoban püsküllerinden,

Usandım sonsuz kırdan
Sizden özge herşeyden!

YOLLAR

Dans edelim!

Yârin civan, can gözleri
Gölgelerdi yıldızları
Şeytan, afacan gözleri

Dans edelim!

Bir bakan yine bakardı
Sevdâlıları yakardı
Baş döndüren hâli vardı!

Dans edelim!

Gül dudağın öpüşleri :
Hâlâ dudağımda yeri
Gönlümde öleliberi

Dans edelim!

Silinmiyor anılardan
O hoş günler, o tatlı an :
En yüce kutsal armağan

Dans edelim!

IŞIKLAR

Kayıp gitmek istedi üstünde dalgaların,
Güneşi muştulayan kutsal bir rüzgâr gibi,
Ve bizler onayladık bu güzel deliliği,
Bizler; acı bir yolda yürüyen yorgun argın.

Ve güneş ışıldıyordu sâkin gökyüzünde
Altın ışıklardı sarı saçlarında tel tel.
Koyverdik kendimizi dalgalara ne güzel
Durgun adımlarının gümüşlenen izinde.

Eğilmişdi yelkenler suların aynasına
Çevrede beyaz kuşlar uçuşup duruyordu.
Yosunlar iplik iplik suları örüyordu
Gidiyorduk ardından bizler kayarcasına.

Usul usul geriye döndü ve endişeyle
Bakındı: belki bizi ürkütür diye deniz
Gördü O'na güvenin kıvancı içindeyiz
Yola koyuldu yeniden, başı yükseklerde.

DOUVRES - Ostende, Contesse
-de-Flandres gemisinde
4 nisan 1872

SAGESSE

USLULUK

ŞAVKI VURMADA RUHUM

Her gün, geçen günlerin şavkı vurmada ruhum,
Kızıl aydınlığında bakır renk ışıkların,
Çılgınlıklardan sıyrıl, kötülüklerden arın,
Ellerini kavuştur, ruhum, gözlerini yum.

Günler gün ışığında parladı durdu ruhum,
O masmavi gökleri kavuran dolulann
Bağları, bahçeleri savuran dolulann
Boyunca o günlerin yankısı vurdu ruhum.

Haydi git solgun ruhum, durma dua et haydi
Ya eski çılgınlıklar yine yola düşseydi?
Ya bu dünler yeseydi o güzel yarınları?

Kızgın olduğu kadar yüce bir saldırışla
Öldürmeli mi dersin eski hâtıraları?
Boraya karşı, ruhum, diz çök duaya başla.

EY TANRIM

Ey Tanrım beni aşkla yaraladın
Hâlâ kanamada açtığın yara
Ey Tanrım beni aşkla yaraladın.

Ey Tanrım, korkunuz çöktü üstüme.
Hâlâ ateşinin sesi duyulur,
Ey Tanrım korkunuz çöktü üstüme.

Ey Tanrım, anladım herşey boşuna
Ve utkunuz yüreğimde yer etti,
Ey Tanrım anladım herşey boşuna.

Boğ beni dalgasında şarabının
Yaşantımı kutsal ekmeğine kat,
Boğ beni dalgasında şarabının.

İşte kanım yıllardır dökmediğim
İşte tenim hüznün dengi olmayan,
İşte kanım yıllardır dökmediğim.

İşte alnım ancak kızarabilen
Kutsal ayağının eşiği için
İşte alnım ancak kızarabilen.

İşte çalışmamış olan ellerim
Kızgın kömür, ender günlükler için
İşte çalışmamış olan ellerim.

İşte kalbim boşa çırpınıp duran
Çarpmak için kutsal haç'ın üstünde
İşte kalbim boşa çırpınıp duran

Siz; sulh, kıvanç ve mutluluk Tanrısı
Tüm saflıklarım, bilgisizliklerim.
Siz; sulh, kıvanç ve mutluluk Tanrısı.

Siz, herşeyi, herşeyi bilirsiniz
Ben artık herkesten daha yoksulum
Siz herşeyi, herşeyi bilirsiniz.

Tanrım, nem varsa size veriyorum.

UMUT PARILDAMAKTA

Umut bir saman gibi ışıl ışıl yanmada
Sarhoş eşek arısından ne korkar durursun?
Dirseklerin masada ne uyuklar durursun?
Bak güneş kuytuların içinde tozlanmada.

Zavallı solgun ruhum, buz tutmuş bir kuyunun
Suyundan iç de uyu, burda kalıyorum ben
Sen çocuksu bir sesle türkü çığırıyorken,
Sallıyacağım nazlı düşlerini uykunun.

Bak, öğlen oldu bayan. Uyudu çocuk ruhum
Yanaşma, adımlardan uyanır korkuyorum,
Adımlar ki uğuldar gariplerin usunda.

Öğlen oldu. Suladım her yanını odanın
Umut parlak bir çakıl zamanın kuytusunda
Ah ne vakit açacak gülleri sonbaharın.

GELDİĞİMDE DURGUN YETİM

Geldiğimde, durgun, yetim;
Büyük kentteki insanlar
Beni kurnaz bulmadılar.
Yalnızlıktı tek servetim.

Yirmisinde yeni yeni
Sevdâ ateşiyle yandım
Kadınları güzel sandım:
Onlar çirkin buldu beni.

Harpte ölmekti dileğim:
Gerçi yurtsuz, kıralsızdım
Pekte yiğit sayılmazdım:
Beni beğenmedi ölüm.

Bunca çektiklerim niçin?
Zamansız mı doğuverdim?
Kardeşler büyüktür derdim:
Dua edin Gaspard için.

UYKU

Büyük kara bir uyku
Çöküyor boylu boyun:
Uyuyun umutlarım,
Arzularım uyuyun.

Görmüyorum birşeyi,
Silindi belleğimden
Ne varsa; kötü, iyi
Ey hüzünlü serüven!

İçinde, beşik gibi
Bir mahzen boşluğunun
Sallanıyorum şimdi:
Susun, susun, susun.

GÖKYÜZÜ

Gökyüzü üstünde damın
Durgun ve mavi!
Bir ağaç, üstünde damın
Beşik misali.

Bir çan çalar gökyüzünde
Ki ağır ağır
Bir kuş dalın üzerinde
Hüznünü şakır.

Tanrım; işte hayat, Tanrım
Ne güzel sâde
Bu sâkin uğultu Tanrım
Kentten gelmede.

Ey sen ki n'eyledin, n'ittin
Ağlarsın böyle.
Canım gençliğini n'ittin
N'eyledin söyle?

ANLAMIYORUM NEDEN

Anlamıyorum neden
Düşüncem; acı, yılgın
Bir kanatla denize uçar ürkek ve çılgın,
Korkulu bir kanadın
Üstünde dinlenmeden
Ki aşkım korur onu anaforlardan. Neden?

Bir martıdır kanatlarında hüzün
Sürüklenir dalgaların ardında,
Yalpa vurur denizin sularında
Sallanır rüzgarında gök yüzünün
Bir martıdır kanatlarında hüzün.

Çılgın hür yaşantıyla
Gün ışığından sarhoş,
Bu sonsuzluk içinde sürüklenir başıboş!
Bir rüzgâr yavaş yavaş
Koyverip al sulara
Götürür düşüncemi yumuşak uykulara.

Bazan içli çığlıkları duyulur
Uzak denizcilere haber salar
Rüzgara kapılır sulara dalar.
Kanatları kırık çırpınır durur,
Bazan içli çığlıkları duyulur.

Anlamıyorum neden
Düşüncem, acı, yılgın
Bir kanatla denizde uçar, ürkek ve çılgın
Korkulu bir kanadın
Üstünde dinlenmeden
Ki aşkım korur onu anaforlardan. Neden?

BORU SESİ YAYILIR ORMANLARA

Öksüz yetim bir hüzündür yayılır
Can çekişir dağların eteğinde
Umutsuz dolanan meltem yelinde
Boruların yanık sesi duyulur.

Kurdun ruhu bu seslerde ağlayan
Batan günle yükselir gök yüzünde
Nazlı nazlı sallanan bu hüzünde
Birşeyler var yürekleri dağlayan

Sarmak için bu derin yarayı kar
Gökten iplik gibi durmadan yağar
Kanlı batan güneşin arasından.

Güz'ün hüznü sinmiş köşe bucağa
Beşiğinde durgun akşamın doğa
Nazlı nazlı sallanmada usuldan.

ÇİTLERİN DİZİSİNDE

Çitler içinde sessiz
Coşan kıvırcıklaşan
Koylarla kucaklaşan
Aydınlık engin deniz.

Tüy gibi değirmenler
Üstünde çayırların
Çevik, hırçın tayların
Oynaştığı çimenler.

Bak köpüren sularda
Oynaşmada başıboş
Aktüyleri gibi hoş
Kuzular dalgalarda.

Çatlıyor birdenbire
Kıvrım kıvrım dalgalar,
Fülüt misali çanlar
Yayılıyor göklere.

BUĞDAY BAYRAMI GELDİ

Buğday bayramı geldi, harmanlar kuruldu bak,
Birzamanlarki gibi güzel yerlerde, yine
Bir ışık banyosunda gölgelerden daha ak
İnsanlar ve tabiat bürünmüş gül rengine.

Islık ıslık inleyen tırpanlar, altın saplı
Başakların içinde bir yanıp bir sönüyor.
Şimdi çok uzaklarda harmancılarla kaplı
Vâdi her an başka bir biçime bürünüyor.

Bir telaştır yayılmış vâdinin her yerine
Doğayı bir tükenmez çalışmadır sarmada,
Huzurla vuran güneş olgunlaşan ürüne
Üzümler ersin diye çabalayıp durmada.

Çalış, ihtiyar güneş, çalış ürünler olsun
Toprakların sütüyle insanoğlunu emzir.
Onlara hazla dolu erdem kupasını sun.
Harmancılar, bağcılar! en hoş anlar sizindir!

Üzerlerinde insan gücünün yemişi var
Ekmek çiçeklerinin, şarap çiçeklerinin
Tanrı da Et'den Kan'dan şarap ve ekmek yapar
Kutsal kupalar için, kutsal ekmekler için.

VADIS ET NAGUÈRE

BİR ZAMANLAR

BAĞ BOZUMU

Başımızdan bir şarkıdır yükselir
Belleğimizin yok olduğu an.
Kanımızın şarkısıdır duyulan
Ki uzak bir musiki gibi gelir

Dinleyin bu kanımızdır ağlayan,
Ruhumuz bizi terkedip gidince,
O ana dek işitilmeyen ince
Bir ses gelir başlar başlamaz susan.

Ey şarap, kan; kızıl üzüm kanının
Kara damar şarabının kardeşi,
Tanrısal iksirleri insanların.

Şarkı söyleyin, ağlayın, belleği
Ruhu atın; karanlıklara değin
Garip bedenimizi sürükleyin.

SIKINTI

İşte kıralım sonunda yıkılma çağımın,
Büyük beyaz Barbar'ların geçişine bakan
Altın bir biçimle kaygısız türküler yakan
Dansettiği hüzünlü bir günışığının.

Bunalır yalnız ruhum bir sıkıntıyla; yoğun
Derler ki ötede savaşlar vardır kan kokan
Ey ağır dileklerin önünde güçsüz insan,
Ey azıcık yeşertilmemesi bu varlığın!

Ey ölmek istememek, ey ölememek biraz!
Ah! herşey içildi! Bathylle, tükendi mi gülmen?
Herşey yendi içildi! faydasız ne söylesen!

Sadece, başkaldıran dik kafalı bir vahşi,
Sadece, ateşlenen budalaca bir şiir,
Sadece, bir sıkıntı bilinmez nerden gelir!

PARALLÈLEMENT

YANYANA

SAPHO

Arzu yorgunluğunun gazaba getirdiği
Sapho; mağara gözlü, taş bağırlı ve kızgın,
Koşar dişi kurt gibi boyunca kumsalların,
Ve Phaon'u düşünür, unutmuş ayinleri,

Sapho, ayıplanan ılık gözyaşlarıyla, bak
Koparmada sonsuz saçlarını ağlayarak;
Sonra, dinmek bilmeyen vicdan azaplarında
Ansır genç utkusunun ışıklı çağlarını,

Mısralarda söylenen eski sevdâlarını,
Ki ruhumuz yeniden anlatacak kızlara:
Ve işte solgun gözkapakları kapanmada.

Sonra Moire'ın çağırdığı denize atlar
Oysa, gökte, suları alev renge boyayan
Ve Dostlar'ın öcünü alan Séléné çatlar.

BOŞ İZLENİM

Minik fare oynuyor
Akşam kır renginde kara
Minik fare oynuyor,
Karada kır maskara.

Yat zili çalınıyor:
Garip suçlular uyuyun,
Yat zili çalmıyor:
Gözlerinizi yumun.

Kara düşleri değil:
İnce belleri düşünün,
Kara düşleri değil:
Güzelleri düşünün!

Delişmen ay ışığı!
Bir horlamadır öteden.
Delişmen ay ışığı
Pırıl pırıl gerçekten!

Bir bulut süzülüyor,
Ay ışığı kara ölgün
Bir bulut süzülüyor
Vay, sen misin küçük gün!

Minik fare oynuyor,
Pembeye boyanmakta,
Minik fare oynuyor:
Bense tembel ayakta!

ARTHUR RİMBAUD'YA

Ölümlü, melek VE şeytan Rimbaud, budalalar
Varsın sana toy oğlan, esrik adını taksın
Çayır ejderi, mektepli diye saldırsınlar
Sen benim betiğimde ilk yeri alacaksm...

Çalmada belleğin zindanına girişini
Lâvtaların ezgisi, büyüsü saatların
Zaferde şarkı söyliyecek ışıklı adın
Çünki sen sevdin beni ve sevmen gerekirdi

Genç ve güçlü adam, kadınlar görecek seni
Güzel kişi şeytanca ve suçsuz bir kız kadar
Üstünde çetin bir kayıtsızlığın tadı var

Tarih senle dikecek ölümün heykelini
Uzanan yücesine saf aşırılıkların
Arzunun başı üstünde beyaz ayakların.

PAUL VERLAINE

YAŞAMI SANATI VE ŞİİRLERİ

Paul VERLAINE şiirleriyle olduğu kadar incelemeleriyle de ünlüdür. Lanetlenmiş şairler adı altında yazdığı bir dizi incelemeyle sağlıklarında az anlaşılmış ozanları gün ışığına çıkardı.

Rimbaud ile uzun beraberlikleri oldu. Baudelaire üstüne zamanının tek söz sahibi insanıydı.

Bu üç ozanın yazgıları da birbirlerine çok benzer. Toplumları sapıklıkla suçlayıp üçünü de dışladı. Yaşamın derin acısını çektiler, alkole ve afyona sığındılar. Yalnız ve acı çekerek yaşadılar, yalnız ve acı çekerek öldüler. Üçü de, korkusuz ve özden bir yürekle hep kendilerini yazdılar.

Toplumun lanetlediği bu üç ozanı, adını Verlaine'den aldığım Lanetlenmiş Şairler dizisi içinde sunmayı bu yüzden uygun buldum.

"Verlaine Pascal değildir ama tatlı bir sesi vardır."

"Parnassien'ler denen yeni okulun iki ozanı var; Albert Merat ve Paul VERLAINE, gerçek bir ozan (A.Rimbaud)."

Erdoğan ALKAN

alaz yayıncılık